

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Miroslav Hubáček

**Postoje aktérů rodinné politiky k otázce
aktivního otcovství v České republice**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Miroslav Hubá ek**

Vedoucí práce: **Mgr. Eva Tu-ková**

Rok obhajoby: **2014**

Bibliografický záznam

HUBÁ EK, Miroslav. *Postoje aktér rodinné politiky k otázce aktivního otcovství v České republice*. Praha, 2014. 49 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra veřejné a sociální politiky. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Eva Tučková.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem aktivního otcovství v České republice. Záměrem práce je popsat postoje aktérů rodinné politiky a diskutovat možnosti další podpory konceptu aktivního otcovství v České republice. Nejprve identifikuje klíčové aktéry rodinné politiky, jejichž postoje je třeba sledovat. Tyto postoje jsou následně zjištěny pomocí primárních (experti rozhovory) a sekundárních dat. Práce dochází pomocí těchto zdrojů k tomu, že i když významní aktéři problematizují nedostatečné zapojení otce do péče, v současnosti se nacházíme ve fázi identifikace problému na úrovni státních subjektů, jako je Ministerstvo práce a sociálních věcí a v současnosti podporují aktivní otcovství především občanská sdružení. Určitá míra komunikace mezi aktéry probíhá pouze v rámci Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů. Důvodem, proč aktivní otcovství více podporováno, je ten, že se zatím nevytvořila velká koalice aktérů, která by aktivní otcovství více prosazovala skrze své sdílené přesvědčení. Dá se očekávat, že občanská sdružení budou aktivní otcovství dále podporovat prostřednictvím svých vlastních projektů. Na vládní úrovni je pak aktivní otcovství spojeno se sloučením rodinného a pracovního života, takže aktivní otcovství není sledováno jako primární problém, ale spíše jako prostředek, jak ženám zlepšit situaci na trhu práce.

Abstract

Bachelor thesis deals with the topic of active fatherhood in the Czech Republic. The purpose of this paper is to describe attitudes of family policy actors and discuss possibilities to further support the concept of active fatherhood in the Czech Republic.

At first, it identifies key family policy actors, whose attitudes are necessary to be observed. These attitudes are then identified using primary (expert interviews) and secondary data. The paper comes to a conclusion that even though notable actors problematize lack of involvement of fathers to the child care, we are presently in the phase of problem identification on the level of state subjects, such as Ministry of Work and Social Affairs and active fatherhood is currently supported especially by civic associations. Some degree of communication is ongoing only within The Government Council for Equal Opportunities for Women and Men. The reason why active fatherhood is not supported more is that a grand coalition of actors which would support active fatherhood through its shared beliefs has not been formed yet. It can be expected that civic associations will further support active fatherhood with their own projects. On the government level, active fatherhood is then connected with reconciling work and family life so active fatherhood is not considered as a primary problem but more as an instrument of improving women's situation on the labour market.

Klí ová slova

aktivní otcovství, rodinná politika, akté i politiky, koalice aktér , rodi ovská dovolená

Keywords

active fatherhood, family policy, policy actors, coalition of actors, parental leave

Rozsah práce: 82 700 znak

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. května 2014

Miroslav Hubáček

Pod kování

Rád bych na tomto místě pod koval Mgr. Ev Tu-kové za vedení a pomoc při psaní bakalářské práce. Také bych rád pod koval své přítelkyni a rodinu za veškerou pomoc a podporu během celého studia.

Institut sociologických studií

Projekt bakalářské práce

Předpokládaný název práce

Postoje aktérů rodinné politiky k otázce aktivního otcovství v České republice

Vymezení tématu

Problematika aktivního otcovství se stále více dostává do diskuze v rámci české politiky. Dokladem toho je iinnost Ministerstva práce a sociálních věcí, které ve spolupráci s Ligou otevřených mužů vytvořilo projekt ŠTÁTO, jak na to??. Tento projekt, který je z podstatné části financován i Evropským sociálním fondem, si klade za cíl prosazení konceptu aktivního otcovství v české společnosti. Má tedy zájem na zvýšení podílu mužů, kteří se podílejí na rodičovství.

Pohled na role muže a ženy zůstává nadále zahalen stereotypy. Stále se předpokládá, že rolí ženy je péče o rodinu, zatímco muž se stará především o finanční zajištění rodiny. V tomto klasickém pojetí jsou tedy muž (živitel) a žena (pečovatelka) jasně dané.¹ Projekt ŠTÁTO, jak na to?? se v tomto ohledu snaží upozornit na to, že na situaci není nutné pohlížet takto stereotypně, ale že lze role mezi mužem a ženou v rodině rozdělit jinak a tím poskytnout otci větší podíl na péči o dítě.

Tradičním smyslem aktivního otcovství byla vždy idea otce, který bere dítě na výlet, vozí dítě na kroužky a podobně, zatímco se žena stará o domácnost. Někdy se pod tímto pojmem dokonce myslelo to, že úkolem otce je především finanční zabezpečení rodiny.² V současném pojetí se však spíše hledí na dělbu povinností mezi mužem a ženou, zejména z pohledu péče o dítě a budování kariéry. Pod současným výkladem pojmu aktivního otcovství tak můžeme najít především snahu o to, aby se otec aktivně účastnil výchovy dítěte a péče o něj. S tím je spojena možnost profesního uplatnění a kariérního růstu obou rodičů.³

Crompton (1999) v tomto ohledu klasifikuje rodiny podle role živitele a pečovatele. Utváří teoretické modely typů rodin, podle zapojení rodičů do péče a do

¹ Rydvalová, Renata. Junová, Blanka. 2011. *Jak sladit práci a rodinu ... a nezapomenout na sebe*. Grada Publishing.

² Šmídová, Iva. *Aktivní otcové. Aktivní otcovství*. 2008. s. 10.

³ Maříková, Hana. *Otcové v péči o děti*. [online]. [cit. 2013-06-01]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=234&lst=118>

práce. Za tradiční formu považuje rodinu složenou z matky a otce, která plní roli pečovatelky. Dalším typem je rodina, kde oba partneři pracují, ale zatímco muž pracuje na plný úvazek, žena jen na částečný a další asistent v roli pečovatelky. Třetím typem je poté systém, kdy oba rodiče pracují na plný úvazek a roli pečovatele přebírá některý aktér státu nebo soukromý subjekt. Posledním typem je pak rodina, kde oba rodiče pracují na plný úvazek a zároveň jim je ponechána pečovatelská funkce.⁴

Bakalářská práce se tedy zaměřuje na aktivní otcovství zejména z pohledu rozdělení rolí mezi matkou a ženami v rámci péče (a tedy vyvíjení rodičovské dovolené) a práce. Cílem práce bude nejprve charakterizovat nástroje, kterými je možné podpořit koncept aktivního otcovství, identifikovat aktéry, kteří se nějakým způsobem váží k tomuto veřejně politickému tématu a následně se zástupci jednotlivých skupin aktérů provést rozhovory za účelem zjištění postojů k této problematice, názorů na možnosti řešení a vyvíjení konkrétních postupů a samozřejmě na rozložení rolí matky/otce a pečovatele/pečovatelky mezi matkou a ženou, což nám ukáže, ke kterému z výše uvedených modelů mají nejblíže.

Aktéři z oblasti rodinné politiky budou klasifikováni po vzoru Howletta, Rameshe a Perla (2009). Práce se zaměřuje na aktéry na úrovni národního státu (tedy České republiky). Mezi ně patří volení zástupci, jmenovaní zástupci (byrokracie), politické strany, zájmové skupiny, think-tanky a výzkumné organizace, média, experti a veřejnost.⁵ Do poslední zmíněné skupiny patří i občanská sdružení, pro tuto práci jsou to například sdružení otců.

Nástroje podpory aktivního otcovství

Legislativní nástroje poskytují možnost, jak koncept aktivního otcovství podpořit. Současná česká právní úprava v této oblasti poskytuje matkám i ženám právo nepřít rodičovskou dovolenou. Tento institut vstoupil v platnost v roce 2011. Součástí bakalářské práce bude charakteristika vývoje této právní úpravy v České republice.

V rámci hledání dalších možností, jak právně podpořit aktivní otcovství v České republice, je možné vycházet z debaty v rámci České republiky, tak i ze zahraničních příkladů. Pro tuto práci bude tedy nutné popsat nástroje podpory aktivního otcovství. Přestože je v tomto ohledu nejvýraznější legislativní činnost, bude proveden i vzhled do

⁴ Válková, Jana. 2011. *Family policy in the public discourse of Czech political parties*. Konference EUSOC, 2011.

⁵ Howlett, Michael. Ramesh, M., Perl, Anthony. 2009. *Studying Public Policy: Policy Cycles & Policy Subsystems*.

nelegislativních nástroj podpory aktivního otcovství.

Práce nebude mít za cíl pouze poukázat na nástroje, kterými je možné aktivní otcovství podpořit, ale také vytvořit konkrétní návrh, který by tento koncept v české republice dále podporoval.

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je popsat postoje aktérů rodinné politiky v otázce aktivního otcovství v české republice. Toho bude dosaženo v rámci studia teoretické literatury a dokumentů popisujících řešení otázky v zahraničí, na které bude navazovat kvalitativní výzkum, jehož respondenty budou aktéři zkoumané problematiky. V rámci toho bude provedena i analýza aktérů a bude proveden vhled do vývoje právní normy související s rodičovstvím. Díky podrobnému vhledu do této problematiky je cílem práce zároveň vytvořit návrh možných nástrojů podpory aktivního otcovství v české republice.

Pro splnění hlavního cíle bude tedy nejprve nutné najít a prostudovat možnosti, jak aktivní otcovství v české republice podpořit. Dále analyzovat vývoj této otázky v české republice a popsat jednotlivé aktéry. Pomocí rozhovorů zjistit názory zástupců jednotlivých skupin aktérů a jejich názory poté popsat s ohledem na typologii rodin a možná řešení této problematiky.

Výzkumné otázky

Co si aktéři představují pod pojmem aktivní otcovství?

Jaký je pohled aktérů na rozdělení rolí v rodičovství mezi mužem a ženou?

Jaké jsou postoje aktérů ke konceptu aktivního otcovství?

Jak byl doposud řešen koncept aktivního otcovství v české republice?

Jaká jsou možná řešení podpory aktivního otcovství?

Praktická část

V rámci bakalářské práce bude proveden kvalitativní výzkum se zástupci jednotlivých skupin aktérů. Zástupci jednotlivých skupin budou osloveni s žádostí o rozhovory. Bude se jednat o polostrukturované rozhovory, ze kterých bude pořízen zvukový záznam. Rozhovory budou následně episovány a budou z nich pořízeny závěrečné zprávy.

Rozhovory budou mít několik základních bodů. Zaprvé, bude zjištěno, jaký

mají respondenti názor na koncept aktivního otcovství a co si pod ním představují, tedy, co pro něj aktivní otcovství znamená. Dalším bodem bude otázka na nástroje, jakými je možné problematiku řešit. Bude poukázáno na možné legislativní změny, kterými by se dal koncept aktivního otcovství podpořit a respondenti budou vyjádřit svůj názor na tyto metody. Třetím klíčovým bodem pak bude postoj k rozložení rolí mezi matkou a otcem (péče versus práce). To umožní vytvořit typologii aktérů, která se bude zrcadlit ve výše uvedené klasifikaci rodin.

Metodologie a metody sběru dat

Ke zkoumání bude přistoupeno normativním metodologickým přístupem, jehož základem je stanovení cíle a určení způsobu, jak ho dosáhnout.⁶ Pro tuto práci budou provedeny kvalitní metody analýzy a tvorby politiky.

Data budou získána dvěma základními způsoby: sběrem a analýzou relevantních dat a dokumentů a také vlastní prací, která bude založena na rozhovorech s vybranými aktéry. Mezi data a dokumenty patří především odborné studie a články, expertízy a studie, publikace zájmových skupin, zákony, odborná periodika, statistiky a výzkumná data⁷

Zdrojem primárních dat budou rozhovory s aktéry, které patří mezi nejčastěji používanou metodu užívanou v rámci policy analysis.⁸ Jak již bylo zmíněno, respondenti budou vybíráni na základě identifikace aktérů relevantních pro zkoumanou oblast, oslovení budou zástupci jednotlivých skupin aktérů, s nimiž budou následně provedeny polostrukturované rozhovory, které budou nahrávány a následně doslovnou transkripcí přepisovány. Z jednotlivých rozhovorů budou vytvořeny zprávy, které shrnou klíčové poznatky z daného rozhovoru. Součástí práce budou i vybrané metody tvorby politiky.

Postup práce

V rámci analytické části bude provedeno studium teoretických přístupů k mateřství, otázka stereotypů vzhledem k roli matky a otce, stejně tak na typologii rodin (rozdělení rolí podle genderu, otázka péče o dítě a budování kariéry). V rámci

⁶ Veselý, Arnošt. Nekola, Martin. 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik: Přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON. s. 144.

⁷ Veselý, Arnošt. Nekola, Martin. 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik: Přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON. s. 159.

⁸ Veselý, Arnošt. Nekola, Martin. 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik: Přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON. s. 171.

teoretických východisek bude také podrobně rozpracován koncept aktivního otcovství s re-er-í odborné literatury. Druhá část se pak bude týkat aktérů rodinné politiky a jejich analýzy. Bude také spojena se studiem vývoje problematiky v české republice a řešení této otázky v zahraničí.

V praktické části bude provedeno minimálně pět rozhovorů s různými aktéry domácí veřejné politiky, kteří jsou pro tuto politiku relevantní. Z těchto polostrukturovaných rozhovorů bude pořízen zvukový záznam a budou následně přepisovány, budou z nich také vytvořeny zprávy, které budou plněnou částí bakalářské práce.

Sesbíraná data budou následně podrobena analýze, která by měla poskytnout prostředky, jak naplnit cíle této práce, především tedy poskytnout podklad pro vytvoření návrhu konkrétního řešení otázky aktivního otcovství v české republice.

Předpokládaná struktura

1. Úvod
2. Teoretický základ
3. Metodologie
4. Vývoj řešení problematiky v české republice
5. řešení problematiky v zahraničí
6. Popis návrhu legislativních změn
7. Rozbor dat z kvalitativního výzkumu
8. Shrnutí a závěr

Předpokládaná literatura

- Maříková, Hana. *Otcové v péči o děti*. [online]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=234&lst=118>
- Holter, Øystein Gullvåg. 2003. *Men and Gender Equality - The Nordic Experience*. Copenhagen: Temanord.
- Howlett, Michael. Ramesh, M., Perl, Anthony. 2009. *Studying Public Policy: Policy Cycles & Policy Subsystems*. Oxford University Press.
- Rydvalová, Renata. Junová, Blanka. 2011. *Jak sladit práci a rodinu i a nezapomenout na sebe*. Grada Publishing.

- Mířová, Iva. Aktivní otcové. *Aktivní otcovství*. 2008. s. 8-19.
- Váľková, Jana. 2011. *Family policy in the public discourse of Czech political parties*. Konference EUSOC, 2011.
- Veselý, Arnoř. Nekola. Martin. 2007. *Analýza a tvorba ve ejných politik: P ístupy, metody a praxe*. Praha: SLON.

Konzultant: Mgr. Eva Tuřková

Obsah

ÚVOD.....	2
1. CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	4
2. METODOLOGIE A ZDROJE DAT.....	5
3. HODNOTOVÁ VÝCHODISKA.....	8
4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	10
4.1 TYPOLOGIE RODINNÝCH POLITIK.....	10
4.1.1 FAMILIALISMUS.....	10
4.1.2 DEFAMILIALISMUS.....	11
4.2 MODELY RODIN.....	12
4.3 TEORIE KOALIC AKTÉR.....	13
5. VYMEZENÍ POJMU AKTIVNÍ OTCOVSTVÍ.....	15
6. MOŽNOSTI PODPORY AKTIVNÍHO OTCOVSTVÍ.....	17
7. SOUČASNÝ SYSTÉM MATEŘSKÉ A RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ V ČESKÉ REPUBLICCE.....	21
8. VEŘEJNÁ POLITIKA AKTÉR.....	23
9. POSTOJE AKTÉR K AKTIVNÍMU OTCOVSTVÍ.....	28
10. ZJIŠTĚNÍ.....	34
11. REFLEXE.....	42
ZÁVĚR.....	43
ZDROJE.....	45
LITERATURA.....	45
ROZHOVORY.....	48
ZÁKONY.....	49

Úvod

Aktivní otcovství je tématem, které začíná pronikat na českou politickou scénu. Důkazem tohoto zvýšeného zájmu je i projekt Štáto, jak na to?, který vytvořilo Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky ve spolupráci s Ligou otevřených mužů. Obecným cílem tohoto projektu bylo zvýšení povědomí o aktivním podíleji na každodenní péči o děti a domácnost. (Štáto, jak na to?, © 2011) Pohled na roli muže a ženy totiž v české společnosti zůstává zahalen stereotypy. I přes společenské a ekonomické změny stále převládá tradiční pojetí rodiny, kdy je matka považována, tedy osobou, která se stará o děti a domácnost, zatímco muž plní roli hlaviatele rodiny, který má za úkol přinést do rodiny dostatek prostředků pro zajištění rodiny. Stále tedy přetrvává obraz ideální matky - pečovatelky a ideálního otce - pečovatele, který se do výchovy dítěte zapojuje až v jeho pozdějším věku. (Nesehnutí 2008: 6)

Tato práce je tedy zaměřena na pronikání konceptu aktivního otcovství do české politiky. Pojem bude vysvětlen v další části práce, ale na úvod je možné poznamenat, že v tomto pojetí bude aktivní otcovství rozebíráno ve vztahu ke sloučení rodinného a pracovního života. Téma je podstatné zejména proto, že i přes výrazné změny ve společnosti a výrazné zrovnoprávnění mužů a žen, zůstává tato oblast výrazně genderově nevyrovnaná. Ženy v drtivé většině zůstávají doma s dětmi, zatímco muž je tím, který pokračuje v kariéře a pracovním životě, kde zajišťuje prostředky pro další chod rodiny.

Přestože máme v našich podmínkách mluvit o právním řádu, který dává mužům a ženám rovné podmínky (muži i ženy mají stejné podmínky pro využívaní rodičovské dovolené aerpání rodičovského příspěvku), rodičovskou dovolenou využívá jen málo mužů. Práci je možné označit za normativní. Vychází z předpokladu, že je nutné aktivní otcovství podporovat. Existují různé cesty, jakými se pro podporu aktivního otcovství ubírat, ale je nutné sledovat, které nástroje mají v našich podmínkách naději na úspěch. Význam této práce tedy spoívá v popisu možností, jak aktivní otcovství dále podpořit a diskuzí nad tím, jakou zda (a případně jak) je aktivní otcovství možné vzhledem k postojm klíových aktérů dále podporovat.

Téma bylo zvoleno zejména proto, že se u nás poměrně dlouhodobě hovoří o roli

otce v rodině, ale zatím nebyla podpora aktivního otcovství nijak legislativně ukotvena a dosavadní snahy spočívaly především ve veřejné osvětlení. Chtěl jsem se proto zaměřit na to, jak se aktéři veřejné politiky staví k dalším možnostem, jak aktivní otcovství podporovat.

1. Cíle a výzkumné otázky

Práce si klade za cíl popsat a porozumět postojům aktérů rodinné politiky a následně diskutovat možnosti další podpory aktivního otcovství v České republice. Pro naplnění tohoto cíle bude nutné nejprve identifikovat aktéry ve veřejné politice, kteří mají k této problematice vztah a ovlivní proces tvorby politiky. Na základě toho, jak se tito aktéři k podpoře aktivního otcovství staví a na jejich možnostech prosazovat určité návrhy, nebo jim oponovat, bude provedena diskuze o tom, zda má nyní aktivní otcovství –anci být v České republice dále prosazováno a jakými prostředky je tato podpora možná. Výzkumné cíle a otázky lze tedy shrnout následovně :

Popsat postoje aktérů rodinné politiky ke konceptu aktivního otcovství

- Jakí aktéři operují v dané problematice na úrovni národního státu?
- Jaké jsou názory aktérů na model rodiny?
- Jaké jsou názory aktérů na koncept aktivního otcovství?
- Je podle aktérů vhodné podpořit aktivní otcovství a proč?
- Jaké jsou názory aktérů na různé nástroje podpory aktivního otcovství?

Diskutovat možnosti, jak dále podporovat aktivní otcovství v České republice

- Jaké jsou možnosti aktérů při podpoře konkrétního návrhu aktivního otcovství?
- Jaké změny na podporu aktivního otcovství aktéři prosazují a jakými prostředky?
- Podporují aktéři nějaké konkrétní návrhy?
- Které návrhy jsou podle aktérů proveditelné a prosaditelné?
- Jaká je šance na další podporu aktivního otcovství v České republice?

2. Metodologie a zdroje dat

Bakalářská práce je koncipována jako případová studie (jednoho případu). Cílem takové případové studie je š...popsání a porozumění zkoumaným případem, využití této znalosti pro detailní prozkoumání jednoho i několika případů, porozumění souvislostem... (Jelínková 2011: 195). Yin (2003: 13-14) definuje případovou studii jako empirické zkoumání souvisejícího fenoménu v kontextu skutečného života, kdy se případová studie zabývá fenoménem a jeho kontextem a používá k tomu různé zdroje. Definice případové studie mívají společné to, že se jedná o komplexní výzkumnou strategii, která má za cíl prozkoumat jeden nebo více případů, kterému (případům kterým) je hluboce porozumění. (Jelínková 2011: 196) Případem této práce je aktivní otcovství v České republice. Téma pronikání konceptu aktivního otcovství do České společnosti a České rodinné politiky tedy odpovídá definici případové studie a požadavkům na zvolený případ. Stejně tak je v pořádku, že se jedná o jediný případ, který je zkoumán. Hranice tohoto případu jsou navíc jasně prostory určeny. Z toho také jasně vyplývá, že při sledování postojů aktérů veřejné politiky, budou bráni v potaz aktéři působící na úrovni státu, v tomto případě České republiky.

Pro účely této práce bylo využito jak primárních, tak sekundárních zdrojů. Sekundární zdroje mi poskytnout pohled o tom, jakým způsobem je u nás nastaven systémerpání mateřské a rodičovské dovolené a jak je rodiči využíván. Tyto dokumenty mi také ukázat, jak se otázka aktivního otcovství e-í dnes a jak je zakotvena na politické scéně. Sekundární zdroje tedy tvořily vládní dokumenty (například programové prohlášení vlády), dokumenty Ministerstva práce a sociálních věcí, programy a další dokumenty politických stran, dokumenty občanských sdružení (takovým aktérem je například Liga otevřených mužů, která spolupracovala s MPSV na realizaci projektu Štáto, jak na to? (2010)). Pro porozumění systému bylo samozřejmě nutné se podívat na právní normy, ve kterých je popsáno nastavení systému rodičovské a mateřské dovolené. Dostupné dokumenty by také mi poskytnout pohled možnosti, jak je možné aktivní otcovství v České republice dále podporovat. Opomenout samozřejmě nelze ani odbornou literaturu, která se vztahovala především k tématu rodiny a sloužení rodinného a pracovního života.

Vzhledem k tomu, že sekundární zdroje neposkytly dostatečný pohled

o sledované problematice a nepinesly odpovědi na položené otázky, bylo v rámci této bakalářské práce také provedeno kvalitativní –eterní pomocí expertních rozhovorů s vejnými politickými aktéry. Vzhledem k cílům této práce byli osloveni zástupci jednotlivých skupin aktérů (tyto skupiny jsou popsány dále v této práci). Protože se jedná o poměrně specifické téma, aktéři byli vybíráni a oslovováni podle oblasti jejich zaměření - to znamená, že byla pořadována aktivní činnost v oblasti rodinné politiky.

Oslovení aktérů (abecedně podle příjmení):

Margarita Bala-tíková: poslankyně za ANO2011, členka Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Jan Bartošek: poslanec za KDU-ČSL, místopředseda Poslanecké sněmovny

Marek Benda: poslanec za ODS

Miroslava Čechová: tajemnice Pracovní skupiny Muflů a rovnost žen a mužů na MPSV

Gabriela Hubáková: poslankyně za KS M, členka Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Jana Hnyková: poslankyně za Úsvit, členka Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Jaroslava Jermanová: poslankyně za ANO2011 (místopředsedkyně Poslanecké sněmovny)

Zuzana Kailová: poslankyně za SSD, členka Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Rut Kolínská: prezidentka Síť mateřských center

Helena Langádlová: poslankyně za TOP 09, členka Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Michaela Marksová-Tominová: ministryně práce a sociálních věcí

Hana Maříková: vedoucí pracovníce v oblasti genderu a sociologie

Radka Maxová: poslankyně za ANO, předsedkyně Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Lukáš Miller: manažer projektu ŠTáto, jak na to?

Pavlna Nytrová: poslankyně za SSD, členka Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Lukáš Talpa: projektový manažer Ligy otevřených mužů

Marie Oujezdská: editelka Národního centra pro rodinu

Lucia Zachariásová: pracovníce Oddělení rovných příležitostí mužů a žen na MPSV

(které je rovněž sekretariátem Rady vlády pro rovné příležitosti mužů a žen)

Celkem bylo následně provedeno 8 polostrukturovaných expertních rozhovorů. Tyto rozhovory měly poskytnout detailnější informace o tom, jaký názor mají veřejní političtí aktéři na současný systém podpory v mateřství a rodičovství, zda považují občanskou angažovanost do péče za problém, co si představují pod pojmem aktivní otcovství, zda souhlasí s podporou aktivního otcovství a pokud ano, jakými prostředky ho mohou podporovat a jak by podle nich mělo být aktivní otcovství v České republice dále podporováno.

Rozhovory byly uskutečněny s těmito aktéry:

Miroslava Čechová: tajemnice Pracovní skupiny Muži a rovnost žen a mužů na MPSV

Gabriela Hubáková: poslankyně za KS M, členka Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Rut Kolínská: prezidentka Síť mateřských center

Helena Langádlová: poslankyně za TOP 09, členka Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Radka Maxová: poslankyně za ANO, předsedkyně Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti

Lukáš Miller: manažer projektu Štáto, jak na to?

Lukáš Talpa: projektový manažer Ligy otevřených mužů

Lucia Zachariásová: pracovnice Oddělení rovných příležitostí mužů a žen na MPSV (které je rovněž sekretariátem Rady vlády pro rovné příležitosti mužů a žen)

3. Hodnotová východiska

Otázka aktivního otcovství souvisí s hodnotami, jako je rovnost, solidarita nebo participace. Problematiku aktivního otcovství tedy považují za hodnotově zaměřenou. Mám pocit, že tento koncept v ideálním případě pracuje s myšlenkou, že oba rodiče by měli mít stejnou možnost pečovat o dítě, ale rovnost by měla platit i v zapojení do práce. Rovnost tedy spoívá ve stejných možnostech pro oba rodiče, aniž by to bylo spojeno například s negativními sankcemi ze strany lidí v okolí, kteří by pohlíželi na ženu jako na škrkavu či matku. O tom mluví například Klára Janoušková (2008: 47). A to je jedna z věcí, kterou by měl koncept aktivního otcovství změnit.

Za solidaritu v rámci rodiny považují stav, kdy muž nehledí na rozdíl rolí v rodině z hlediska tradičního pojetí, ale uvědomuje si, že by měl být pro ženu oporou a poskytnout jí veškerou pomoc, které bude schopen, zejména období několik týdnů před a několik týdnů po porodu je totiž pro ženu velmi složitá a je deštější, aby muž prokázal solidaritu.

Participací z hlediska konceptu aktivního otcovství je zejména to, že se oba rodiče výraznou mírou podílejí na péči o dítě a starají se o něj. Jedná se tedy o zrušení tradičního pojetí ženy jako pečovatelky a muže jako živitele a přenesení odpovědnosti na oba partnery. Participace by se samozřejmě neměla týkat pouze toho, že oba rodiče tráví s dítětem čas, ale oba na sebe berou odpovědnost za péči o dítě a zajištění jeho potřeb.

Toto jsou klíčové hodnoty, které podle mého názoru podpírají celý koncept aktivního otcovství a provázejí jej i během hledání řešení, jak aktivní otcovství podpořit. V rámci práce mám v plánu na tyto hodnoty poukázat. Samotné návrhy (možnosti), jak podpořit aktivní otcovství by měly být v souladu s těmito hodnotami, které ve svém konečném důsledku směřují rovnosti mužů a žen, solidaritě a oboustranné participaci.

V rámci hodnotových východisek práci bych rád zároveň podotkl, že na problematiku není pohlíženo tak, že otec by měl převzít veškerou péči o dítě, nebo že by mělo dojít k prohození tradičních rolí mužů a žen. Práce bude vycházet z představy, že koncept aktivního otcovství má srovnat genderové rozdíly mezi mužem a ženou v oblasti rodinné politiky, zejména v kontextu sloučení rodinného a pracovního života.

Má tedy umožnit oběma rodičům podílet se stejnou měrou na péči o dítě a zároveň tím umožnit účast obou partnerů na trhu práce.

Rád bych v tuto chvíli zároveň nastínil, jaký je můj pohled na tuto problematiku. Protože hledám cesty, jak je možné aktivní otcovství dále podporovat, sám jsem pro to, aby byly učiněny kroky, které aktivní otcovství v České republice podpoří. Musí ale být samozřejmě v souladu se zmíněnými hodnotami. Soudím, že v současné době je zapojení otců do péče nedostatečné a v rámci rodinné politiky je tedy vhodné hledat cesty, jak vztah mezi otcem a dítětem podpořit.

4. Teoretická východiska

Základem pro práci jsou vlastně tři základní východiska. Tím prvním jsou typologie rodinných politik, tedy familialismus a defamilialismus. Ta vyjadřuje určitou cestu, jakou je zřejmá rodinná politika. Druhým východiskem jsou pak teoretické modely rodin. Protože mluvíme o zapojení otce do rodiny, podíváme se na různé uspořádání rodiny. Ta totiž nabízejí různé možnosti, jak otce do péče zapojit. Třetím východiskem je pak teorie koalic aktérů (Advocacy Coalition Framework).

Tyto teoretické koncepty (typologie rodinných politik a modely rodin) by měly pomoci k lepšímu porozumění názoru aktérů rodinné politiky na aktivní otcovství. Některé typy jsou konceptu aktivního otcovství blízké, jiné jsou naopak vzdálené. Při zkoumání postojů jednotlivých aktérů budu tedy také sledovat, ke kterému z výše uvedených teoretických konceptů se aktéři staví.

4.1 Typologie rodinných politik

4.1.1 Familialismus

Esping-Andersen (1999) popisuje familialistický systém jako takový, ve kterém je hlavní odpovědnost za blaho svých členů na domácnosti. V takovém systému je tedy hlavní úloha rodiny, aby se dokázala postarat o své členy. Rodina je tedy vnímána jako hlavní zdroj poskytování péče. (Leitner 2010: 357)

Tomu zároveň odpovídají i prostředí, jaké jsou ve familialistických systémech vyvířivány. Jedná se například o rodičovskou dovolenou (případně mateřskou a otcovskou dovolenou) a s tím spojené přímé i nepřímé výhody. Mezi ty přímé patří například příspěvky, jako je penzijní pomoc v mateřství nebo rodičovský příspěvek. Mezi nepřímé výhody pak mohou patřit daňová zvýhodnění rodičů, kdo o děti pečují.

Výhodu tohoto modelu spatřuji v tom, že přímou podporuje pečovatelskou funkci rodiny a osobu pečovatele odměňuje. To znamená, že například osoba na rodičovské dovolené jí nemusí být nutně osobou bez příjmu, která je závislá na živiteli rodiny, ale prostřednictvím rodičovského příspěvku může dojít k větší míře nezávislosti této osoby. Zároveň je také určitým způsobem ohodnocena i práce, která s péčí (například o malé

dít) souvisí.

Je nutné na tomto místě zároveň podotknout, že familialismus není jednotným systémem, ale lze najít takzvaný genderovaný a degenderovaný familialismus. Pro genderovaný familialismus je typické, že rodinná péče je poskytována pouze ženami (nebo otci), snižuje hodnotu rodinné péče ve vztahu k zaměstnání a snižuje i možnost přechodu mezi péčí v rodině a pracovním životem. (Leitner 2010: 368). Degenderovaný familialismus naproti tomu více oceňuje rodinnou péči, umohl by finanční nezávislost poskytovatele a také poskytuje lepší cestu mezi péčí a prací. (Leitner 2010: 368)

4.1.2 Defamilialismus

Pokud mluvíme o familialismu jako o systému, kde je hlavní důraz kladen na rodinu, případně domácnost, defamilialismus se ubírá opačným směrem. Podle Esping-Andersena (1999) hledá defamilialismus cesty, jak snížit zátěž, kterou pro rodinu nebo domácnost vytváří odpovědnost za blaho svých členů. To v praxi znamená, že se nesnaží podporovat poskytovatelskou funkci rodiny, jako familialismus, ale naopak jim život v tomto ohledu usnadňovat prostřednictvím veřejných nebo tržně řízených sociálních služeb. (Leitner 2010: 356)

Výhodou defamilialismu je to, že snižuje poskytovatelskou zátěž rodiny, což vede k oslabení modelu živitele. To následně přispívá k větší genderové rovnosti na pracovním trhu, protože umohl by oběma rodičům účastnit se na trhu práce. (Leitner 2010: 366)

Koncepty familialismu a defamilialismu mají v této práci svůj úel při sledování postojů jednotlivých aktérů. Mělo by být zřejmé, který koncept je jim názorově bližší, což pak následně může ovlivnit nástroje, které bude používat pro dosažení svých cílů. Obecně řečeno, familialistickému pojetí rodinné politiky odpovídá systém dávek, které jsou rodině poskytovány na základě péče o dítě, defamilialistickému je pak bližší systém služeb, který má rodině od poskytovatelských povinností ulevit.

4.2 Modely rodin

Modely rodin představují určitou organizaci rodiny z pohledu obou partnerů. Vlastně je možné říci, že vyjadřují, jakým způsobem je mezi partnery rozdělena péče v rámci rodiny a pracovní činnosti. Rozhodl jsem se vycházet z typů rodin podle Birgit Pfau-Effinger (2003). V jejím pojetí máme najít pět základních typů rodin, kdy tyto označuje jako tradiční a dva jako moderní (Pfau-Effinger 2003: 64). Rozdělení typů rodin je popisuje z hlediska genderu a také pracovního a rodinného činnosti, což odpovídá charakteristice této bakalářské práce.

Prvním typem je takzvaný *family economic gender model*. Tento druh rodiny se vyznačuje spoluprací muže a ženy v jejich vlastní činnosti. Tím oba přispívají k rodinné ekonomice. Dítě typicky působí jako pracovníci, čímž podporují rodinnou ekonomiku. V důsledku pracovní činnosti je mateřství vnímáno jako kratší doba, protože jsou na sobě oba partneři i ekonomicky závislí. (Pfau-Effinger 2003: 62)

Dalším je *male-breadwinner / female-home-carer model*. V tomto modelu je oddělena veřejná a soukromá sféra. Ta veřejná je doménou muže, který finančně zabezpečuje rodinu - je jejím činnitelem, chlebovárcem. Žena je pak určena soukromé sféře, kdy se stará o domácnost, pečuje o členy domácnosti a zajišťuje její chod, včetně domácích prací. (Pfau-Effinger 2003: 63)

Třetím typem (a posledním z tradičních) je *male breadwinner / female part-time-carer model*. Pro takový druh rodiny je typické to, že oba partneři jsou si víceméně rovni, pokud není v rodině závislé dítě. Pokud ano, žena kombinuje svou pracovní činnost s péčí o dítě a muž přebírá roli primárního činnitele rodiny. (Pfau-Effinger 2003: 63)

Čtvrtým (a prvním ze dvou moderních) je *dual-breadwinner / state-carer model*. Tento model umožňuje pracovat oběma partnerům, kteří jsou tedy na sobě nezávislí - oba totiž přinášejí do rodiny příjem ze své práce. Aby však mohl jedinec v takovém systému vydělávat pouze na sebe a svého potomka, roli pečovatele musí převzít další instituce, kterou je v tomto modelu stát. (Pfau-Effinger 2003: 63)

Pátým a posledním modelem je pak *dual-breadwinner / dual-carer model*.

Tento model vyžaduje rovné rozdělení péče mezi matku a otce. To znamená, že obě strany rodiny i zajištění péče je rovnoměrné rozděleno mezi oba partnery. Vzhledem k tomu, že se partneri dělají o tyto povinnosti, je zároveň nutné, aby byl tento podmínkám pracovní trh a tuto dvojí odpovědnost umožňoval. (Pfau-Effinger 2003: 63)

Model rodiny, který akční upravenost ujmou, může do značné míry i ovlivňovat to, jak chtějí akční aktivní otcovství podporovat. Uplatnění lze tedy najít především v provedených rozhovorech, kdy bylo sledováno, zda akční operují s nějakým konkrétním modelem rodiny, případně jaký model preferují.

Je však nutné se nejprve podívat, do jaké míry jsou jednotlivé modely v souladu s konceptem aktivního otcovství. První tři modely naopak představují neodpovídající, protože matka je zde (i když v různé míře) tím hlavním členem rodiny a otec je na ní do značné míry závislý. čtvrtý model pak poskytuje oběma partnerům značnou míru nezávislosti a rovnosti mezi oběma partnery, péče je však vyvedena ven z rodiny na další instituce, což při hledání cesty, jak podpořit aktivního otce neboli pečovatelské otcovství, není zcela vhodné, protože péči primárně vyvádí mimo rodinu. Pátý model je tedy dle mého názoru tím, který nejvíce odpovídá představě rodiny, která pečuje o svého potomka a zároveň zajišťuje rovnost mezi matkou a otcem.

Na druhou stranu je však nutné brát v úvahu i to, že již existující modely by mohlo být možné určitým způsobem upravit, například model matky členky a otce pečovatelské, kdy by se oba rodiče vzájemně vystřídalí a matka by tedy byla část doby pečovatelská a část členka, zatímco matka by část strávil jako člen a další jako pečovatelský. Otázkou na tomto místě je, zda existuje nějaká konkrétní představa toho, jak by rodina měla z tohoto pohledu vypadat, při sledování postojů akčních by tedy hledány i postoje, které by nějak preferovaly určitý model rodiny nad jiným, což může mít určitý vliv na nástroje, které budou akční prosazovat.

4.3 Teorie koalic akčních

Teorie koalic akčních (*Advocacy Coalition Framework*, případně zkráceně ACF) vychází z toho, že akční ve veřejné politice mají svá přesvědčení (*beliefs*), které se snaží promítnout do skutečné politiky. To znamená, že výsledek dané politiky by měl být v

souladu práv s p esv d ením aktér . Teorie koalic aktér p edpokládá, že akté i se snaží p evést své p esv d ení do politiky d íve, nejl se to poda í jejich soupe m. Aby se jim to mohlo poda ít, hledají spojence, kte í je v této snaze podpo í. (Sabatier 2007: 196)

Tímto zp sobem dochází ke vzniku koalic aktér , tyto koalic se pak snaží svá p esv d ení vložit do ve ejných politik. P esv d ení tedy udávají sm r, jakým se akté i snaží ovlivnit politiku. D ležitá je pak otázka, jakými prostředky akté i disponují, aby mohli prosadit své návrhy. Takovými zdroji m že být například po et lidí, expertiza, finan ní prostředky a podobn . (Veselý, Nekola, Nachmannová 2005: 36)

Teorie koalí ních skupin tedy p edpokládá, že akté i jsou v první ad motivováni svými p esv d eními. Tím se odli-uje od p edpokladu, že akté i jsou motivováni p edev-ím svými materiálními zájmy. (Sabatier 2007: 194) Následn dochází k utvá ení koalic t ch aktér , kte í sdílejí n jaké p esv d ení. Cílem vzniku t chto koalic je zvý-ít možnost prosadit tu politiku, která je v souladu s p esv d eními aktéra a koalice, ke které pat í tím, že budou sdílet své prostředky a tvo ít komplementární strategie, jak dosáhnout p ožadovaného cíle. (Sabatier 2007: 196)

Význam koalic aktér pro ú ely této práce je p edev-ím pro hledání odpov di na otázku, jaké jsou -ance konceptu aktivního otcovství na dal-í prosazování v eské republice. To znamená, hledat v souladu s touto teorií, zda se u nás jifl n kdy vytvo ily koalice aktér , p ípadn , jaké jsou možnosti, že takové koalice vzniknou v budoucnu z t ch aktér , kte í sdílejí stejné p esv d ení a cíle.

5. Vymezení pojmu aktivní otcovství

V naší společnosti stále přetrvává obraz ideální matky a ideálního otce, kdy matka plní roli pečovatelky a otec je v první řadě hlavitelem rodiny. (Nesehnutí 2008: 6) V tomto kontextu můžeme aktivní otcovství považovat za koncept, který se snaží toto myšlení do značné míry změnit a poskytnout otci více času pro péči o dítě. To má své výhody i pro matku, protože tak získá více volného času, může se vnovat dalšími aktivitám, což jí v neposlední řadě může také usnadnit návrat na pracovní trh. V tomto významu se často setkává s výrazem mateství v jeho různých podobách, což na první pohled značí, že se jedná o záležitost matky. Výraz mateství však značí určitý vztah, blízkost, kterou k dítěti cítíme (na místě je paralela s pojmem mateřský jazyk). (Nesehnutí 2008: 6)

V souvislosti s aktivním otcovstvím se nejčastěji setkáváme s tématem hledání rovnováhy mezi prací, rodinnou a osobním životem. (Múrdová 2008: 10) Jedním z bodů, které je nutné sledovat při zkoumání aktivního otcovství je sloučení rodinného a pracovního života. Například Birgit Pfau-Effinger (2003) ukazuje pět základních modelů rodin, které již byly popsány v rámci teoretických východisek práce.

Aktivní otcovství v jeho tradičním pojetí má velmi široké vymezení, kdy stačí, aby otec vzal dítě například na výlet, a aktivním otcem může být nazván i ten, kdo investuje čas do zájmové činnosti dítěte například v zaměstnání. (Múrdová 2008: 10) V nejužším smyslu si pak lze aktivní otcovství představit tehdy, kdy otec tráví čas na otcovské, případně rodičovské dovolené. Vzhledem k tématu práce je tedy nutné si samotný koncept aktivního otcovství nějak konkrétně vymezit. V rámci aktivního otcovství požadujeme, aby otec trávil čas s dítětem a přebíral zodpovědnost za péči o něj. (Müller 2014) Z toho důvodu je pro nás široké vymezení aktivního otcovství zcela nevhodné. V užším smyslu je možné aktivního otce popsat jako toho, který tráví čas na otcovské, respektive rodičovské dovolené. To už je pak samozřejmě otázka v pravomoci státu, který má možnost upravovat systém rodičovské dovolené.

Za aktivního budeme tedy v rámci této práce považovat takového, který přebírá zodpovědnost za péči o dítě a stará se o jeho životní potřeby. Takto obecné vymezení umožní určitější škálu prostředků, jak je možné aktivní otcovství podporovat. Zároveň

neuznává aktivního otce, který si šhraje s dítětem, ale vlastně neplní onu úlohu pečovatele. A do této kategorie, aktivním otcem podle této definice nemusí být pouze ten otec, který je na rodičovské nebo otcovské dovolené (ale zároveň nevyhnuje, aby na ní byl, případně pobíral s tím spojené příspěvky).

Pro další práci je nyní nutné vymezit několik dalších pojmů, které s tématem úzce souvisí: rodičovská dovolená, mateřská dovolená, otcovská dovolená. Za mateřskou dovolenou je v rámci této práce považována doba, která je vyhrazena pouze matce a souvisí s obdobím kolem porodu dítěte. Otcovská dovolená je pak část vyhrazená pouze otci, která je nejprve jí dána mufl krátce po porodu, za účelem pomoci matce a dítěti k návratu do domácího prostředí. A rodičovská dovolená je pak ta část, která je určena oběma rodičům podle podmínek stanovených zákonem, která u matky následuje po skončení mateřské dovolené a u otce po narození dítěte, případně po skončení otcovské dovolené. Zpravidla se jedná o nejdelší lhůtu a oproti mateřské dovolené, která je do jisté míry dána ze zdravotních důvodů, rodičovská dovolená souvisí výhradně s uplatněním pečovatelské funkce rodiny na již narozené dítě.

6. Možnosti podpory aktivního otcovství

Při hledání možností, jak podporovat aktivní otcovství v České republice, můžeme také vycházet z příkladů dobré praxe. V dalších evropských zemích již došlo k provedení úkonů, které měly zvýšit počet pečujících otců a máme také doklady o tom, že dané kroky byly úspěšné a bylo dosaženo cílů, které tyto politiky měly. Tyto zkušenosti ze zahraničí nám mohou ukázat na cesty, jakými je možné se ubírat. To však neznamená, že není možné najít nějakou novou cestu, jak aktivní otcovství podporovat a vydat se tedy odlišnou cestou. Tato kapitola má poskytnout pohled o tom, jakými prostředky je možné aktivní otcovství podporovat, samotné jejich hodnocení v kontextu České republiky bude rozebráno až po popisu postojů aktérů rodinné politiky k aktivnímu otcovství v České republice.

Prvním typem nástrojů na podporu aktivního otcovství mohou být nástroje, jejichž základem jsou informace. Pro charakter tohoto tématu se nabízí veřejné informační kampaně. Ty vlády často používají s očekáváním, že lidé v návaznosti na takovou kampaň změní své chování. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 117) To znamená, že tento nástroj má přinést především více informací pro veřejnost ve snaze nějakým způsobem ovlivnit myšlení a chování skupiny, na kterou je kampaň mířena, možná však spíše vzbudit diskusi nad danou problematikou nebo téma medializovat. To bylo vlastně jedním z prvků projektu "Táto, jak na to?", který již byl v České republice proveden. Otázkou však samozřejmě je, jakou úspěšnost a skutečný vliv takový nástroj má. Lukáš Müller (2014) například soudí, že takovéto prostředky mají spíše podpůrný charakter k dalším nástrojům.

Dalším typem nástrojů jsou nástroje založené na autoritě. V tomto případě se jedná především o zákony a pravidla spojená s nařízeními a zákazy (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 119). V případě systému rodinné péče, který by měl podpořit aktivní otcovství, pravděpodobně můžeme vycházet ze zahraničních příkladů, protože u nich můžeme kromě konkrétní politiky sledovat i to, jakým způsobem daná změna ovlivnila situaci ve státě. Při případné implementaci těchto prostředků je samozřejmě brát v úvahu rozdílné kulturní, nebo sociální podmínky v jednotlivých zemích, přesto je však možné se inspirovat zahraničními zkušenostmi.

Možným využitím tohoto nástroje je zavedení samostatné lhůty pro matku a pro otce, které jsou vůči nepenosné na druhého rodiče, kdy jsou další podmínky takového systému poměrně variabilní, což se týká například poskytování příspěvku nebo délky trvání. Právě tento model je jedním z těch, u kterých lze využít zkušenosti ze zahraničí. Podívejme se tedy nyní na příklady, jak je aktivní otcovství legislativně podpořeno v zahraničí.

Na Islandu byla v rámci reformy zavedena šestiměsíční rodičovská dovolená, která byla postupně rozšířena na devět a dvanáct měsíců. Nyní se rodičovská dovolená skládá ze tří částí. První třetina je vyhrazena pouze pro matku, druhou část mohou podle domluvy čerpat oba rodiče a třetí část je určena výhradně pro otce (tedy model 5-2-5). Dva týdny po porodu musí matka čerpat povinně. Co se týká finančního příspěvku, podmínky jsou pro oba partnery stejné. V tomto systému může být dovolená využívána i postupně, nebo čerpána částečně společně s pracovní částečným úvazkem, musí však být vybrána do osmnácti měsíců veku dítěte. Celková výše příspěvku je 80% průměrného platu, později byl zaveden strop, který však ovlivnil jen asi 4% rodin. (Eydal, Gíslason 2013) Kromě této placené dovolené má každý z rodičů nárok na třináct týdnů neplacené rodičovské dovolené, tu je možné vybírat do osmi let veku dítěte. (Kundra 2009: 18)

Norsko se rozhodlo pro podobný systém, který je založen na tom, že z celkové délky rodičovské dovolené, která činí 47 nebo 57 týdnů (podle délky zprůsobu vyplácení příspěvku), je devět týdnů (z toho tři před porodem a šest po porodu) vyhrazeno pro matku, dvanáct týdnů je vyhrazeno pro otce a zbylých 26 nebo 36 týdnů si mohou oba partneři mezi sebe libovolně rozdělit. Otec má navíc nárok na čerpání dvou týdnů neplacené otcovské dovolené. (Brandth, Kvande 2013) Příspěvek je v tomto případě určen na základě kolektivních dohod nebo dohodách se zaměstnavateli. (Kundra 2009: 20)

Slovinsko poskytuje otcům možnost otcovské dovolené v délce 90 dní, kdy během prvních patnácti otec dostává 100% svého průměrného platu a poté dva až pět násobku průměrného platu ve Slovinsku, poté však příspěvek prudce klesá, jsou mu poskytovány příspěvky z minimální mzdy. Rodičovská dovolená se pak skládá z 260 dní, kdy je poskytována dávka tvořící 100% předchozí průměrné mzdy, délky je však možné zdvojnásobit, je pak spojena s poloviční finanční dávkou. Partneři se

mohou sami mezi sebou dohodnout, zda bude rodičovskou dovolenou využívat pouze jeden partner, nebo se o ni podělí. (Stropnik 2012)

Ve Švédsku mají ženy povinnost dva týdny dovolené před nebo po porodu. Muži je navíc dána desetidenní otcovská dovolená, která je určena především k tomu, aby se mohl muž účastnit porodu, starat se o dítě, když je žena v nemocnici, ale také zůstat s ženou v nemocnici po porodu a pomoci jí po návratu domů. Oba partneři mají právo vzít si pracovní volno do osmnácti měsíců v úvodu dítěte. K tomu mají navíc 480 dní placené rodičovské dovolené. Z toho je padesát dní vyhrazeno pro každého rodiče, zbylých 360 dní je rovnoměrně rozděleno mezi oba rodiče, ty však mohou být přeneseny na druhého, ale je k tomu vyžadován písemný souhlas. (Duvander, Haas 2013)

Poradní komise jsou dalším možným nástrojem, představují vládou zvolené zástupce, kterým jsou navíc dána speciální práva v rámci politického procesu. Tyto poradní sbory jsou často blíže sociálním aktérům, než vlády, kterým podávají zprávy o své činnosti. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 121-122)

Ekonomické prostředky jsou tímto typem politických nástrojů. Jedná se o nástroj, který vláda používá k tomu, aby prostřednictvím příjmových a nepříjmových finančních převodů ovlivnila jednotlivce do té míry, aby se chovali tak, jak si vláda přeje. Z toho samozřejmě vyplývá, že takové nástroje jsou do značné míry závislé na tom, jaké má vláda, potažmo stát, ekonomické možnosti a jaké prostředky má na podporu své politiky vyčlenit. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 122)

Z hlediska rodinné politiky je možné se zaměřit na sociální dávky spojené s péčí o dítě, jako je rodičovský příspěvek, který je příjmovou finanční dávkou ze strany státu, kterou poskytuje tomu, kdo o dítě pečuje. Další výhody jsou pak nepříjmovou finanční pomocí od státu, na kterou může mít za splnění určitých podmínek jedinec nebo rodina nárok.

Finanční výhody má pro rodinu model aplikovaný v Německu. Ten sice přímou nepříznivě ovlivňuje otcův podíl rodičovské dovolené, ale pokud každý z rodičů využije alespoň dva měsíce rodičovské dovolené, prodlužuje se doba vyplácení rodičovského příspěvku

ze dvanácti na třináct měsíců. Délka samotné rodičovské dovolené je pak tři roky. (Blum, Erler 2013) Švédsko se pokusilo podpořit sdílení péče o dítě oběma partnery tím, že zavedlo daňové výhody pro rodiče, kteří rodičovskou dovolenou využívají rovnoměrně. (Kundra 2009:25)

Financování zájmových skupin a think-tank je pak čtvrtým typem nástroje, který je možné uplatnit při podpoře konceptu aktivního otcovství. Stát, respektive vláda může v takovém případě podporovat utváření zájmových skupin a think-tank tím, že jim poskytne finanční podporu pro jejich vznik i rozvoj, což vládě může pomoci lépe porozumět například sociálním potřebám ve společnosti, to znamená i lépe porozumět konkrétní problematice. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 125)

7. Současný systém mateřské a rodičovské dovolené v České republice

V České republice v současné době rozlišíme dva druhy související s péčí o dítě - mateřskou a rodičovskou dovolenou. Oba tyto druhy budou v této kapitole popsány, jejich význam spočívá v tom, že možnosti změny v tomto systému jsou jednou z možností, jak aktivní otčovství v České republice podpořit, současně nastavení je tedy východiskem, kterému je nutné porozumět.

Mateřská dovolená je spojena s mateřstvím a péčí o nově narozené dítě. Mateřská dovolená je tedy primárně připravena ženám, kdy žena nastupuje na rodičovskou dovolenou šest až osm týdnů před termínem porodu. Celková délka mateřské dovolené činí 28 týdnů (při vícečetném porodu je to pak 37 týdnů). (Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce) S mateřskou dovolenou je spjata i sociální dávka z nemocenského pojištění, která je nazývána peněžitá pomoc v mateřství. Tento finanční příspěvek je vypočítán podle předchozí průměrné mzdy matky, kdy se podle průměrné denní mzdy za poslední rok (takzvaný denní vyměrovací základ) vypočítává výše dávky, na kterou má žena nárok. Podmínkou však je, aby se žena z posledních dvou let účastnila alespoň 270 nemocenského pojištění (podobně je to u osob samostatně výdělečně činných, s touto podmínkou, že v posledním roce před porodem to musí být alespoň 180 dní). (zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění)

Důležité je na tomto místě poznamenat, že nárok na peněžitou pomoc v mateřství má i muž, a to od sedmého týdne po narození dítěte, nebo v případě dalších podmínek, které určuje zákon, jako je například závažná nemoc matky, nepojištění matky a podobně. (zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění) Mateřská dovolená a peněžitá pomoc v mateřství nemusejí tedy být nutně spojeny s osobou matky dítěte.

Toto není zcela rovné postavení mužů a žen v tomto ohledu zcela pochopitelné. Mateřskou dovolenou je nutné z velké části považovat za zdravotní - její prvotní úlohou je zajistit zdraví matky a dítěte. Z toho také vyplývá to, že doba před porodem a šest týdnů po porodu jsou určeny pouze pro matku dítěte. Poté, kdy je tento úkol splněn, je již zbývající část dána k dispozici oběma rodičům, kteří se mají oba

rovnocenný nárok dovolenou i p ísp vek s tím spojený vyuffívát, dokonce se mohou ve vyuffívání obou prost edk st ídat.

Druhým systémovým prvkem rodinné pé e o dít , je pak rodi ovská dovolená a s ní spojený rodi ovský p ísp vek. Nárok vzniká po skon ení výplaty pen flité pomoci v mate ství (tedy i po skon ení mate ské dovolené), nebo otci narozením dít te. (zákon . 262/2006 Sb., zákoník práce) Rodi ovská dovolená a rodi ovský p ísp vek vfdy platí pouze na nejmlad-í dít v rodin . (zákon 117/1995 Sb., o státní sociální podpo e)

Rodi ovskou dovolenou lze vyuffívát maximáln do ty let v ku dít te. Oba rodi e dít te mají mofnost si o rodi ovskou dovolenou a rodi ovský p ísp vek zafládat. Na rodi ovské dovolené mohou dokonce být oba rodi e sou asn , av-ak rodi ovský p ísp vek m fle vfdy pobírat pouze jeden z nich, cofl je d vodem, pro k tomuto postupu tém nedochází. (MPSV 2013b dle dumfinanci.cz)

Celková vý-e rodi ovského p ísp vku dnes ín 220 tisíc korun, která musí být vy erpána nejpozd ji do ty let v ku dít te. M sí ní vý-e ástky je pak variabilní. M sí ní vý-e p ísp vku pak nesmí p ekro ít 70% pr m rné hrubé mzdy rodi e, který má vy-í p íjem. V p ípad , fle plat alespo jednoho rodi e p i vypo tení 70% denního vym ovacího základu p evy-uje 7 600 korun, m fle si rodi volit vý-i m sí ního p ísp vku afl do vý-e 11 500 korun, ale suma nesmí p esáhnout práv t ch 70% denního vym ovacího základu. V p ípad nedosaflení na sumu 7 600 korun je maximální m sí ní volitelná vý-e rodi ovského p ísp vku 7 600 korun. V p ípad nespln ní ani této podmínky je rodi ovský p ísp vek vyplácen ve vý-i 7 600 korun do konce devátého m síce v ku dít te a od desátého m síce do tvrtého roku je pak m sí ní vý-e rodi ovského p ísp vku 3 800 korun. (zákon . 117/1995 Sb., o státní sociální podpo e)

8. Veřejní političtí aktéři

Při hledání podpory pro koncept aktivního občanství, musíme vycházet z toho, jaké aktéři se v politice vyskytují. Zároveň je nutné vzít v úvahu jejich potenciál při prosazování konkrétních návrhů, aktéry nemůžeme považovat za rovnocenné, jejich možnosti se v tomto ohledu liší. Při popisu aktérů ve veřejné politice vycházím z rozdělení podle Howletta, Rameshe a Perla (2009). U každé skupiny aktérů se zároveň pokusím najít konkrétní aktéry v českém prostředí a krátce charakterizovat jejich možnosti, jak prosazovat své návrhy a postoje. Vzhledem k povaze tématu se zároveň zaměřím pouze na domácí politické aktéry.

První skupinu aktérů tvoří volení zástupci. Ty lze také rozdělit do dvou podskupin, na členy legislativy a exekutivy. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 61) Pokud se podíváme na legislativu (moc zákonodárnou), na celostátní úrovni je tím aktérem Parlament České republiky, který se skládá ze dvou komor (Poslanecká sněmovna, jejíž součástí je Stálá komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti a Senát). Na půdorysu dvou komor probíhá schvalování všech zákonů. Právo předložit návrh zákona pak má poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího samosprávného územního celku. (Ústava České republiky) Rozdíl mezi tím kdo návrh zákona podá, ukazuje následující tabulka:

Období/Předkladatel		Návrhy zákonů		Schválené		Míra úspěšnosti
		N	%	N	%	%
1. volební období 1992-1996	Vláda	251	57,7	151	74,4	34,7
	Poslanci	184	42,3	52	25,6	11,9
	Celkem	435	100,0	203	100,0	46,6
2. volební období 1996-1998	Vláda	113	51,6	81	76,4	36,9
	Poslanci	104	47,5	24	22,7	10,9
	Senát	2	0,9	1	0,9	0,5
	Celkem	219	100,0	106	100,0	48,4
3. volební období 1998-2002	Vláda	467	59,8	326	73,9	41,7
	Poslanci	285	36,5	104	23,6	13,3
	Senát	19	2,4	8	1,8	1,0
	VÚC	10	1,3	3	0,7	0,4
	Celkem	781	100,0	441	100,0	56,5
4. volební období 2002-2006	Vláda	457	61,7	393	79,5	53,1
	Poslanci	230	31,1	89	18,0	12,0
	Senát	17	2,3	5	1,1	0,7
	VÚC	36	4,9	7	1,4	0,9
	Celkem	740	100,0	494	100,0	66,8
5. volební období 2006-2008	Vláda	211	57,5	182	76,2	49,6
	Poslanci	121	33,0	46	19,2	12,5
	Senát	17	4,6	5	2,1	1,4
	VÚC	18	4,9	6	2,5	1,6
	Celkem	367	100,0	239	100,0	65,1

Zdroj: Socioweb dle PSP ČR

Z tabulky je jasné patrné, že výraznost v této úspornosti mají zákony, které pocházejí od vlády. Tento výrazný rozdíl pro nás znamená, že pokud chceme najít legislativní cestu pro podporu aktivního otcovství, bude nutné se dle sledně podívat na politiku vlády a vládních stran, protože podpora u tohoto subjektu by značně zvýšila šanci na prosazení takového návrhu. To je ostatně zejména jistě z rozložení sil v Poslanecké sněmovně a Senátu, kde má vládní koalice (SSD, ANO a KDU-ČSL) v této věci, která stojí na prosazení zákona a stejně tak je dostatečná pro případné převedení veta Senátu při projednávání dalších zákonů.

Druhým typem aktérů jsou jmenovaní zástupci, také je možné je označit jako byrokracii. Jedná se o jmenované úředníky, kteří mají asistovat moci výkonné. Přestože jsou často označováni *civil servants*, v mnoha politických systémech tvoří základní stavební kámen politických procesů. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 65) Pro účely bakalářské práce jsou relevantní zejména ti aktéři na Ministerstvu práce a sociálních věcí České republiky. Svou roli pak hrají také zaměstnanci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Ministerstvo školství má význam především s ohledem na zajištění předškolní péče o děti, což se tématu aktivního otcovství dotýká, je dobré na něj brát zřetel, ale není tím klíčovým prvkem.

Významnou roli hraje tedy Ministerstvo práce a sociálních věcí, které má ve své struktuře části, které se zaměřují především na problematiku rovnosti mužů a žen, se kterou koncept aktivního otcovství úzce souvisí. Z hlediska tématu práce jsou dle řešitelů především tyto subjekty: Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, Oddělení rovných příležitostí žen a mužů a Pracovní skupina mužů a rovnost žen a mužů. Pro lepší pochopení toho, jakým způsobem je na MPSV řešena otázka aktivního otcovství, byl proveden rozhovor s Lucií Zachariáovou (z Oddělení rovných příležitostí žen a mužů) a Miroslavou Šechovou (tajemnicí Pracovní skupiny mužů a rovnost žen a mužů).

Tímto typem veřejných politických aktérů je veřejnost. Ta hraje poměrně malou roli, pokud mluvíme o tvorbě nějaké politiky. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 63) Veřejnost jako taková má svůj význam především při volbách, kdy si oprávněně volí i volí své zástupce v Parlamentu (Poslanecké sněmovně a Senátu). Tento vliv však by

v-ak nem l být p ece ován, a to hned z n kolika d vod . Jedná se o volbu jednou za krátký asový úsek, po které se jifl do dal-ích voleb zvolení zástupci nemusí svým voli m zodpovídat ze svých in (afl do dal-ích voleb). Navíc volení politici na p d obou komor Parlamentu mají obvykle obecné znalosti, ale tvorba konkrétní politiky je asto hlavn v rukách expert v konkrétních oblastech politiky. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 64)

Vzhledem k vý-e uvedeným d vod m je z ejmé, fle p estofle má ve ejnost v pr b hu volebního období možnost vyjad ovat své postoje (nap íklad prost ednictvím pr zkum ve ejného mín ní), její vliv na tvorbu politiky je velice malý, protofle nap íklad poslanci a senáto i nejsou nijak vázáni k dodrfování p edvolebních slib a možnost, jak se s jejich rozhodnutími vypo ádat, nastává vlastn afl p i následných volbách. Pokud tedy hledáme cesty, jak aktivní otcovství podpo it, m fleme sledovat, jaké postoje ve ejnost zaujímá, ale nejv t-í praktickou možností ve ejnosti, jak ovliv ovat politiku, je volba svých zástupc v zákonodárném sboru, ve ejnost není tím klí ovým aktérem pro hledání podpory aktivního otcovství, protofle podstatn j-í jsou práv postoje subjekt zastoupených v Poslanecké sn movn .

Politické strany jsou aktérem, který byl do zna né míry jifl zmín n v rámci volených a jmenovaných zástupc . Jsou vlastn na hranici mezi státními a societálními aktéry a asto jsou místem, kde m fle aktér získat skute nou politickou moc. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 67) Politické strany existují spole n se svým programem, který (pokud získá podporu dostate ného mnofství voli), mohou dále realizovat v institucích na místní nebo celostátní úrovni. Pro nás je samoz ejm podstatná p edev-ím celostátní úrove - strany mají své zástupce v Poslanecké sn movn a Senátu. Dolní komora Parlamentu (Poslanecká sn movna) je navíc podstatná z toho d vod u, fle vyjad uje podporu vlád . Z politické strany se tedy asto (i kdyfl ne vřdy), rekrutují lenové vlády. Pro ú ely této bakalá ské práce je tedy podstatné zejména sledovat postoje stran zastoupených v Parlamentu eské republiky s tím, fle je nezbytné vzít v úvahu to, kolik mají v Poslanecké sn movn zástupc a jaké je jejich postavení mezi ostatními stranami, protofle to také ovliv uje, jak mohou sv j program realizovat.

Dal-ím významným aktérem jsou zájmové skupiny. Zájmové proto, fle se jedná o soubor jedinc , kte í mají n jaký sv j spole ný zájem, který reprezentují. M fle se

jednat například o ekonomické záležitosti, nebo společenské hodnoty. členové zájmových skupin navíc mají jedinečné povdomí o tématu, které je zajímavé. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 69). Ve významu zájmových skupin vidím tu výhodu, že její význam zvyšuje to, že se jedná o skupinu, která má podrobné znalosti o tématu, kterému se věnuje a je navíc složená z členů, kteří mají velmi podobný nebo stejný cíl, kterého chtějí dosáhnout. To jim zároveň umožňuje lepší zapojení do politiky, protože dokážou podat expertní informace o problému a má také prostředky ve veřejnosti vyjádřit podporu konkrétnímu politickému subjektu (například v médiích). Důkazem zapojení těchto zájmových skupin do politického procesu je právě již zmíněný projekt Štáto, jak na to?, který Ministerstvo práce a sociálních věcí realizovalo ve spolupráci s Ligou otevřených muflů. Se zástupcem Ligy otevřených muflů byl proveden jeden z rozhovorů, také byla oslovena Sí mateřských center, která se problematice rovných příležitostí muflů a žen také aktivně věnuje a byl proveden rozhovor s prezidentkou Sítí, Rut Kolínskou.

Think-tanky, které jsou dalším typem aktérů, lze definovat jako nezávislé organizace, které jsou zapojené ve výzkumu s cílem ovlivnit veřejnou politiku. (James 1993 in Howlett, Ramesh Perl 2009: 72) Rozdíl oproti zájmovým skupinám spoívá v tom, že jsou zapojené v širším okruhu problémů (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 72), zatímco zájmové skupiny se soustředí na jednu konkrétní problematiku či oblast. Tato oblast bývá také spojena s akademickými pracovníky a konzultanty. Přestože tito akademici často získávají méně pozornost ve srovnání s think-tanky, je to často vynahrazováno tím, že problematiku kontinuálně analyzují. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 75)

V České republice aktéra takového charakteru nemáme, například ve Velké Británii je velkým think-tankem Fatherhood Institute, který se problematice aktivního otcovství věnuje, v České republice však doposud k vytvoření takové instituce nedošlo. (Müller 2014) Zdá se, že část inosti přebírají občanská sdružení, která se snaží provádět výzkumy na dané téma a snaží se koncept aktivních otců dále prosazovat.

Další velkou skupinu aktérů tvoří masmédiá. Jejich role spoívá v tom, že spojují veřejnost nebo společnost se státem, informují o tom, co se ve společnosti nebo ve státní správě odehrává, zároveň informují o problémech, se kterými se můžeme

potýkat. To jim dává poměrnou významnou roli při nastolování agendy, která stojí na počátku politického cyklu. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 74) Teoretická literatura však není podle Howletta, Rameshe a Perla (2009) v otázce významu médií v rámci politického procesu zcela jednotná. Zatímco někteří ji přisuzují významnou roli, jiní tvrdí, že média mají pouze marginální význam. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 74).

Poslední velkou skupinou v tomto seznamu jsou akademici, experti a poradci. Jedná se o pracovníky na univerzitách nebo ve vládě. Jejich výstup může být často v nově méně pozornost, není například think-tankem, ale pozornost mohou získat trvalou analýzou nějakého problému. (Howlett, Ramesh, Perl 2009: 75)

Pro lepší orientaci následuje tabulka, kde jsou identifikováni klíčoví aktéři, jejichž postoje k aktivnímu občanství je nutné sledovat, protože disponují nástroji, kterými je možné aktivní občanství podporovat, případně se jí této problematice aktivně věnují.

Legislativa	Poslanecká sněmovna Stálá komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti
Exekutiva	Ministerstvo práce a sociálních věcí Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů Oddělení rovných příležitostí žen a mužů Pracovní skupina mužů a rovnost žen a mužů
Politické strany	Strany zastoupené v Poslanecké sněmovně a jejich zástupci
Zájmové skupiny	Liga otevřených mužů, Síť mateřských center
Veřejnost	(zejména postoje k aktivnímu občanství, existuje zájem o koncept?)

9. Postoje aktérů k aktivnímu otcovství

Již jsme si v této práci označili aktéry, kteří jsou v kontextu prosazování aktivního otcovství neaktivní a mají nejvyšší možnosti, jak toto téma podporovat. Aby vše bylo jasné, je třeba jednou shrnout klíčové aktéry, kteří mají buď možnost aktivního otcovství podporovat, případně se dlouhodobě věnují této problematice a na základě jejich spolupráce s dalšími aktéry je možné považovat jejich vliv za takový, že mohou svými postoji k podpoře aktivního otcovství.

Při hledání aktérů bylo najevo, že v české republice figuruje v podstatě jen několik aktérů, které lze označit za podstatné z pohledu podpory aktivního otcovství. Vzhledem k tomu, že se jedná o odlišné aktéry, tato kapitola by měla poukázat na to, jak se k aktivnímu otcovství staví, případně, jaké jsou jejich možnosti aktivní otcovství podporovat.

Prvním významným aktérem je ministerstvo práce a sociálních věcí. Na tomto ministerstvu byly identifikovány tři klíčové složky, které mají vztah k otázce aktivního otcovství, které je úzce spojeno s problematikou rovnosti mužů a žen. Mezi ně patří vlastní věci, že například problematika je jednou z oblastí, které se na rovnost obou pohlaví přímo vztahují. Jedná se o Radu vlády pro rovné příležitosti mužů a žen, Oddělení rovných příležitostí mužů a žen a Pracovní skupinu mužů a rovnost žen a mužů.

Rada vlády pro rovné příležitosti mužů a žen. Jejím úkolem je připravit návrhy, které mají pomáhat prosazovat právo rovné příležitosti mužů a žen. V rámci této činnosti doporučuje vládě, jakými se ubírat při prosazování této rovnosti, koordinuje koncepci resortu, identifikuje problémy a hodnotí, jak efektivně je princip rovnosti žen a mužů v různých oblastech naplňován. (MPSV 2012)

Oddělení rovných příležitostí mužů a žen, které je zároveň sekretariátem Rady vlády pro rovné příležitosti mužů a žen, je zřízeno v rámci Sekce náměstka ministra pro sociální začleňování a rovné příležitosti na MPSV. Tento orgán ministerstva vytváří strategie a koncepce, které mají přispět k rovnosti mužů a žen ve společnosti, zároveň působí i jejich realizaci. Zároveň úzce spolupracuje s Radou vlády pro rovné příležitosti mužů a žen, kdy odborně zpracovává její doporučení. Tato doporučení se

také týkají možných právních úprav podporujících zrovnoprávnění mužů a žen. (MPSV 2014)

Rada vlády pro rovné příležitosti mužů a žen zároveň roku 2012 zřídila Pracovní skupinu mužů a rovnost žen a mužů, která v rámci své činnosti mimo jiné připravuje zprávu o sociálních problémech mužů v oblasti rovných příležitostí mužů a žen, nebo spolupracuje při prosazování otázek těchto rovných příležitostí. (MPSV 2013a)

Ministerstvo práce a sociálních věcí se tedy aktivně zabývá problematikou rovnost mužů a žen, přeneseně pak tedy i aktivním otčovstvím, které je do značné míry založeno na rovnosti matky a otce dítěte. Na druhou stranu i přes některé aktivity, ministerstvo nepracuje na konkrétním návrhu, jak aktivní otčovství podporovat, ani nepřipravuje žádný na veřejnost cílený projekt, který by koncept aktivního otčovství mohl podpořit. (Zachariášová 2014, Šechová 2014)

V tuto chvíli je nutné vzít v úvahu, jak významnou roli na to, jakou politiku ministerstvo a jeho orgány mají, závisí na momentálním rozložení politických sil. Zaměstnanci ministerstva jsou totiž úředníky, kteří jsou zaměstnanci právě toho, kdo je v tu dobu u moci, to znamená, že činnost úředníků ministerstva musí být v souladu s představy vlády (Zachariášová 2014) V současnosti vládnou české republice trojkoalice stran SSD, ANO, KDU-ČSL. Věle Ministerstva práce a sociálních věcí pak konkrétně stojí Michaela Marksová-Tominová za SSD.

Zde se přesouváme k dalším klíčovými aktéry, tím je vláda a následně pak volení zástupci v Poslanecké sněmovně a Senátu. A s tím jsou zase spojené politické strany. Je tedy nutné se podívat na postoje vlády a stran zastoupených v Parlamentu, protože právě tyto subjekty mají významné možnosti, jak podporovat aktivní otčovství. Zatímco činnost ministerstva spočívá především v jeho projektech a možných přípravách dané politiky, vláda a zástupci v Parlamentu mají moc předkládat návrhy konkrétních legislativních změn. Ze statistik navíc vyplývá, že mnohem větší úspěšnost mají návrhy, které pocházejí z dílny vlády. Což je ostatně pochopitelné, vzhledem k systému, kdy vláda musí získat dvoutřetinu Poslanecké sněmovny nadpoloviční většinou jejich členů a dá se tedy očekávat, tito poslanci se budou do značné míry ztotožňovat s vládní politikou, zatímco další návrhy budou snadno zamítnuty.

Cíle vlády by mly být patrné zejména z koali ní smlouvy, která se týká volebního období od roku 2013 do roku 2017 a programového prohlá-ení vlády Bohuslava Sobotky. Koali ní smlouva v-ak krom obecného zmín ní podpory rodin s d tmi nijak nezmi uje aktivní otcovství, p ípadn sla ování rodinného a pracovního flivota, cofl jsou dva klí ové pojmy, které je nutné hledat. Programové prohlá-ení vlády je oproti tomu o n co konkrétn j-í, íká, fl: šVláda bude d sledn uplat ovat princip rovnosti flen a mufl ... Bude usilovat o sla ování rodinného, pracovního a soukromého flivota, v etn zaji-t ní dostate ných kapacit p ed-kolních za ízení a podpory flexibilních a stabilních forem práce...õ (Vláda R 2014). P estofle se samoz ejm jedná o dost obecné prohlá-ení, vláda se tímto zavazuje podporovat práv ty principy, které souvisejí také s konceptem aktivního otcovství.

Nyní se podíváme na to, jak se ke sledované problematice staví samotné politické strany. Vzhledem k systémovému nastavení, kdy má Poslanecká sn movna p i schvalování zákon výrazn navrch nad Senátem, kdy m fl absolutní v t-ínou svých len p ehlasovat veto Senátu, jsou pro p ípadné legislativní návrhy d leflité p edev-ím postoje stran zastoupených v Poslanecké sn movn , kdy je zároveň nutné brát v úvahu rozloflení sil v této dolní komo e Parlamentu.

P estofle jsou zám ry vládních stran patrné jifl ze dvou vý-e uvedených dokument , podívejme se na jejich volební programy a p ípadná mediální prohlá-ení.

SSD v rámci svého volebního programu proklamuje, fl chce zavést slevy na dít pro pracující rodiny, zvý-ít kapacitu mate ských -kol, zavést pracovní místa pro matky a otce na rodi ovské dovolené a zavést dal-í slufly ke skloubení práce a pé e. (SSD 2013) Tyto prvky sice p ímo nepodporují aktivní otcovství, ale n které z nich mohou mít pozitivní vliv na zapojení otc do pé e. Zejména zavedení pracovních míst pro matky a otce na rodi ovské by mohlo umoflnit lépe skloubit pé i o d ti a práci v rodin a zapojit tak do pe ovatelských povinností oba rodi e.

ANO, které je koali ním partnerem, mluví ve svém programu pouze o principu rovných p íleflitostí, cofl sice m flme ozna it za v c, která má vztah k na-emu tématu, ale vzhledem k obecnému charakteru nelze zjistit, jak to skute n je. Byl proto proveden rozhovor se zástupkyní hnutí, poslankyní a p edsedkyní Stálé komise pro

rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti, Radkou Maxovou. Z rozhovoru vyplynulo, že aktivní otcovství se na úrovni Poslanecké sněmovny ani hnutí ANO aktivně neeší, ale je plánována diskuze o tomto tématu na úrovni Stálé komise. (Maxová 2014)

KDU- ZS o zkoumané problematice vůbec nemluví, ale konzervativní postoj této strany je jasně patrný z části programu, která popisuje například slevy na dani u dítěte, kdy jasně mluví o matce na rodičovské dovolené a otci, který vydělává. (KDU- ZS 2013) Tím naznačuje jasně daný charakter rodiny, kdy je muž živitelem a žena má roli pečovatelky.

KS M chce zvýšit částku rodičovského příspěvku, stimulovat zaměstnavatele k zaměstnávání osob s dětmi. (KS M 2010) V době, kdy ekonomická stránka hraje pro rodinu klíčovou roli, by zvýšení rodičovského příspěvku mohlo hrát roli, ale z programu vyplývá, že by se jednalo spíše o zvýšení fixní částky, což by neodstranilo problém, že rodina často rozhoduje tak, že osoba, v tuto chvíli matka, pobírá rodičovský příspěvek, protože má nižší příjem.

TOP 09 a ODS se shodují v zavádění firemních koleček (TOP 09 2013, ODS 2013) TOP 09 navíc zmiňuje zvýhodnění péče v rodinném prostředí a odstopování peněžité pomoci v mateřství. (TOP 09) ODS chce kromě firemních koleček podporovat také dětské skupiny (ODS 2013) Poslední strana, zastoupená v Poslanecké sněmovně, tedy Úsvit pro demokracii, vůbec o této problematice ve svém programu nemluví.

Jeden z rozhovorů byl také proveden s poslankyní za TOP 09 a členkou Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti, Helenou Langšádlovou. Ta zmínila, že otázka aktivního otcovství se na půdě strany vůbec neprobírá. Podle ní je v současnosti systém nastaven tak, že rodina má možnost volby a systém je nastaven rovněž. Stát by měl podle jejího vyjádření co nejméně zasahovat do chodu rodiny a měl by nechat rodinu samostatně se rozhodnout za stávajících podmínek, které tuto volbu umožní. (Langšádlová 2014)

Definitívním aktérem je pak občanské sdružení Liga otevřených mužů, které se dlouhodobě věnuje konceptu aktivního otcovství. V minulosti spolupracovalo i s

Ministerstvem práce a sociálních věcí na již zmíněném projektu Táta, jak na to?, na který posléze navázalo dalšími projekty. Pokud bychom mohli označit aktéra, který koncept aktivního otcovství prosazuje nejaktivněji, byla by jím právě Liga otevřených mužů.

Sdružení v součinnosti pracuje na těchto projektech podporujících aktivní otcovství. Tyto projekty se jmenují Táta na plný úvazek, Tátové vítání a Tátafest. Poslední jmenovaný projekt nebudeme příliš rozvádět, pouze na tomto místě zmíním, že se jedná o happening konaný každoročně od roku 2007 k příležitosti dne otce, tedy tentěž neděle v únoru. Všechny tyto projekty vycházejí z představení, že pasivní otcové ustupují a do popředí se dostávají takoví otcové, kteří mají zájem o péči o dítě a jsou schopni mu vynovávat svůj čas a energii. (Liga otevřených mužů 2014)

Projekt Táta na plný úvazek má podporovat otce, kteří se rozhodnou péči o dítě a zůstávají s nimi doma na rodičovské dovolené. Liga otevřených mužů se tak snaží informovat a motivovat rodiče (a zejména otce) a zaměstnavatele, aby vystoupili proti genderovým stereotypům ve společnosti. Kromě této informovanosti nabízí i konzultace mužům, kteří jsou na rodičovské dovolené, případně o ní teprve uvažují. Další částí projektu je pak snaha motivovat firmy, aby zavedly takové formy práce, které umožní zapojit do pracovního procesu oba rodiče, což by zároveň bylo umožnit, aby se oba rodiče rovnoměrně starali o svého potomka.

Tátové vítání je pak projektem Ligy otevřených mužů ve spolupráci s Univerzitou pro rodinu a komunitu a Fatherhood Institute z Velké Británie. Základem projektu je známková Tátové vítání, kterou jsou oceňováni zaměstnavatelé, kteří podporují aktivní otcovství. Tento projekt má tedy motivovat firmy, aby podporovali otce, kteří pečují o své dítě.

Liga otevřených mužů má samozřejmě zcela jiné možnosti, jak aktivní otcovství podporovat, například ve srovnání se státními institucemi. Aktuální projekty sdružení již napovídají, jaké nástroje máme od takového aktéra očekávat. Jedná se především o prostředky, které mají vést aktivní otcovství podporovat šod zdola. To znamená, že vzhledem k tomu, že nemá možnosti, jak lidem něco naizovat (jako tomu je v případě státních orgánů), obrací se směrem dolů a snaží se změnit pohled veřejnosti na tuto

tématiku. Projekty, které uflívá, tak mají vést k větší informovanosti ve společnosti - jak jednotlivců a celých rodin, tak i například zaměstnavatelů. Snahou se tedy stát cílená na konkrétní skupiny, u kterých vidíme, že mohou přispět ke zlepšení celé situace. Jedná se především o to, aby se otcové kladně a aktivně stavěli k péči o dítě, aby matky otce v tomto ohledu podporovaly a umožnily jim vydat se touto cestou a aby zaměstnavatelé takové jedince podporovali.

Posledním důležitým aktérem, který je v rámci této práce sledován, je občanské sdružení Sí mateřských center. To se již od svého vzniku zabývá problematikou rovných příležitostí mužů a žen, která má k aktivnímu otcovství velmi blízko. Jedním z takových projektů sdružení byl ten s názvem P l na p l, zaměřený na problematiku rovných příležitostí mužů a žen na trhu práce a začlevení do pracovního života.

10. Zjištění

Souasný systém nastavení rodičovské dovolené dává partnerům stejné podmínky a možnosti pro využíování rodičovské dovolené. V praxi však máme vidět, že v roce 2013 se přihlásilo rodičovský příspěvek jen 5200 mužů, tedy necelá 2% všech příjemců rodičovského příspěvku. (MPSV 2014) Máme tedy objektivně předpokládat, že existují příčiny, které způsobují, že v praxi zůstává na rodičovské dovolené v drtivé většině případů žena a muž pracuje, je tedy vlastně uplatňován tradiční model rodiny, kdy je matka pečovatelkou a otec živitelem.

Moisan (1997 in Machková, Radimská 2003: 10-11) poukazuje na možné příčiny toho, že muži rodičovskou dovolenou příliš nevyužívají. Patří mezi ně biologické faktory (například kojení ženy), ekonomické faktory (příjem partnera), faktory spojené se zaměstnáním (například postoj zaměstnavatele), názor na genderové role, vztahové faktory a okolí. V rámci rozhovorů zmínili také i především dva hlavní faktory, které ovlivňují rozhodnutí matek zůstat na rodičovské, zatímco otec pracuje na plný úvazek. Tímto důvodem je rozdíl v odměňování mužů a žen (ve většině případů mají muži vyšší plat než žena a odchod na rodičovskou dovolenou by tedy pro rodinu znamenal větší finanční ztrátu) a druhým důvodem jsou pak stále platné genderové stereotypy. (Machková 2014, Zachariášová 2014)

Podívejme se nyní, vzhledem k nízkému využívání rodičovské dovolené muži, zda existuje vůbec poptávka, zájem mužů o to, zapojit se do péče o dítě v rámci rodičovské dovolené. Jeden z výzkumů, které mohou pomoci odpovědět na danou otázku, provedla Liga otevřených mužů ve Zlínském a Olomouckém kraji. Z výzkumu vyšlo najevo, že více než 90% mužů by o možnosti zůstat s dítětem na rodičovské dovolené alespoň uvažovalo, i když se více než polovina přihlání spíše k negativnímu postoji ohledně jejich využívání rodičovské dovolené. Podstatné je však zároveň podotknout, že dvě pětiny mužů vyjádřily ochotu zůstat s dítětem na rodičovské. (Liga otevřených mužů 2014). Alespoň podle tohoto výzkumu se tedy zdá, že po usnadnění přístupu k rodičovské dovolené existuje mezi muži určitá poptávka, tedy, že si i koncept aktivního otcovství zaslouhuje pozornost.

Sami také i však nejsou zcela jednotní v tom, zda je souasný systém rodičovské

dovolené a rodičovského příspěvku skutečně nevyrovnaný a zasluhoval by revizi. Objevují se dva názorové proudy. První postoj je ten, že pokud máme pro matky i otce rovné podmínky, další faktory způsobují tuto nevyrovnanost a mělo by se s tím něco dlat (např. Müller 2014, Hubáková 2014, Talpa 2014). Druhý názor je pak ten, že současný systém plně dostačuje a poskytuje rodině možnost volby. Stát by zároveň neměl do této problematiky více zasahovat. (Langšádlová 2014)

Zde můžeme spatřit konzervativní přístup k této problematice, který reprezentuje opoziční TOP 09 a KDU-ČSL, která je jednou z vládních stran. Tento přístup je buď reprezentovaný ve stranických dokumentech, kdy strana jasně poukazuje na svou představu uspořádání rodiny v modelu matka - pečovatelka a otec - živitel (KDU-ČSL 2013), nebo byl jasně patrný z rozhovoru (Langšádlová 2014). U TOP 09 je přístup jasný, strana odmítá, aby stát dále zasahoval do rodiny, které by měla být ponechána volba za stávajících podmínek. (Langšádlová 2014) Vylenili se nám tedy dva významné subjekty, u kterých podporu aktivního otcovství není možné hledat - a oba jsou pro nás poměrně podstatní, KDU-ČSL je totiž vládní stranou a TOP 09 nejsilnější pravicovou opoziční stranou v Poslanecké sněmovně.

U dalších sledovaných subjektů panuje shoda v tom, že obecně není zapojení otce do péče je možné považovat za problém. Shodli se na tom i v rozhovorech zástupci ministerstva práce a sociálních věcí (Zachariášová 2014, Čechová 2014, Müller 2014), tak zástupci občanských sdružení Liga otevřených mužů (Talpa 2014) a Sí mateřských center (Kolínská 2014). Nejednotná však byla představa o tom, zda je problematičtější to, že muži chodí méně často na rodičovskou dovolenou a je méně počet mužů - řádatelů rodičovského příspěvku. Pracovníci ministerstva se shodli, že méně otců na rodičovské dovolené je problematičtější, protože to podle nich přímo souvisí s jejich ménějším zapojením do péče. Otec, který pracuje, nemá dostatek času, aby o dítě pečoval a právo jeho pobytu na rodičovské je cestou, jak jej do péče zapojit. (Zachariášová 2014, Müller 2014). Oproti tomu zástupci občanských sdružení mluvili o tom, že není nezbytné, aby otec byl na rodičovské dovolené (nemusí to tedy být nutně problémem), protože jsou jiné cesty, jak jej zapojit do péče i přes jeho pracovní povinnosti. (Talpa 2014, Kolínská 2014)

Vlastně se zdá, že tato otázka jistě souvisí s tím, jaké prostředky k prosazování

aktivního otcovství aktéři mají. Jak je vidět výše, oslovení zástupci ministerstva výrazně ji problematizovali malý počet mužů na rodičovské dovolené, zatímco zástupci občanských sdružení to nevidí zdaleka tak jasné. To je v souladu s tím, že ministerstvo disponuje prostředky, kterými může přispívat změnám legislativního charakteru, tedy shora, například změnou v systému rodičovské dovolené, z toho pak může vyplývat i v této problematice neúspěšnost mužů na rodičovské dovolené. Občanská sdružení mají oproti tomu spíše prostředky pro podporu konceptu aktivního otcovství zdola, takže to nepovažují za tak výrazný problém.

Máme tedy na jedné straně politické subjekty, zejména Ministerstvo práce a sociálních věcí a vládu, která ve svém prohlášení deklaruje prosazování konceptu slaovení rodinného a pracovního života (Vláda ČR 2014). Tyto politické subjekty disponují největší silou, jak prosadit legislativní změny shora. Na druhé straně pak stojí občanská sdružení, kdytmi nejvýznamnějšími v otázce aktivního otcovství jsou Liga otevřených mužů a Síť mateřských center. Ty se naopak snaží aktivně prosazovat koncept zdola, zcela odlišnými prostředky.

Co se týče možnosti prosazování shora, zatím nebyl přijat žádný návrh, který by aktivní otcovství nějakým způsobem podporoval. Přestože se v poslední době objevily dvě konkrétní představy (jednu z nich prosazovala v roce 2013 Michaela Marksová-Tominová a letos přišel s návrhem dvoutýdenní otcovské dovolené Jiří Dienstbier), nedošlo k prosazení žádného takového návrhu. Z rozhovoru s předsedkyní Stále komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti Radkou Maxovou navíc vyplynulo, že návrh otcovské dovolené byl spíše osobní iniciativou, příprava návrhu nebyla diskutována na před Poslanecké sněmovny, ani ve Stále komisi. (Maxová 2014)

Musíme však zmínit fakt, že máme stále ještě poměrně novou vládu a další orgány, takže je poněkud brzy na nějaké konkrétní kroky. Ale Ministerstvo práce a sociálních věcí se problematikou slaovení rodinného a pracovního života zajímá, například Pracovní skupina mužů a rovnost žen a mužů pracuje na dokumentu o sociálních podmínkách otcovství. (Zachariášová 2014). Současná aktivita na ministerstvu je tedy hlavně na bázi zkoumání problematiky.

O konkrétních návrzích je tedy předpokládáno se bavit, ale myslíme se obecněji

podívat na okolnosti, které mohou tvorbu konkrétního návrhu ovlivnit. Porovnáme-li souasný systém v české republice s těmi, které byly pro podporu aktivního otcovství uplatněny v zahraničí, vidíme, že v české republice je nejdelší rodičovská dovolená ze všech zemí. Uvažujme tedy možnost, že by zkrácení rodičovské dovolené umožnilo poskytnout vyší měsíční rodičovský příspěvek. Tato myšlenka však naráží na problém s umístěním dětí. Nespornou výhodou takového modelu je vyší měsíční příspěvek (a tedy menší finanční ztráta pro rodinu) a zároveň dříve návrat rodiče na rodičovské dovolené do pracovního procesu. Problémem však je, že v současné době není v české republice dostatečně zajištěná kapacita, kam děti umístit. Kapacitní kolek je tedy v současnosti významnou překážkou, a pokud nedojde ke změně a výraznému navýšení dostupných míst v mateřských školách, nemůžeme uvažovat o zkrácení rodičovské dovolené. (Zachariášová 2014) Druhou možností, na kterou se snaží upozornit Liga otevřených mužů, je pak podpora firem, které se snaží podporovat přímo muže a pomoci jim v otázce sloučení rodinného a pracovního života, tedy vytvořit takové podmínky, aby byli schopni skloubit péči o dítě a práci. (Talpa 2014) Cílem je ukázat i na cestu nejen pro muže, ale pro všechny rodiče, kdy budou vytvářeny takové formy zaměstnání, které umožní práci a rodinu efektivně skloubit.

Případný návrh podpory aktivního otcovství by mohl také odrážet představy o tom, jak by měla taková rodina s aktivním otcem vypadat. Rodina je však v české republice evidentně vnímána jako jednotka, kterou nelze nějak shora systematizovat. To znamená, že každá rodina má své jedinečné podmínky a nachází se v unikátní situaci, takže se nedá aktivní otcovství podporovat s tím, že chceme utvořit rodiny podle nějakého obecného modelu či schématu. To znamená, že se ani samotní aktéři při hledání cest, jak aktivní otcovství podporovat, neopírají o nějaký ideální model, jak by taková rodina s aktivním otcem měla vypadat, ale je na rodině samotné, jak se sama uspořádá. (např. Talpa 2014, Šechová 2014, Zachariášová 2014)

Pokud mluvíme o dalších legislativních možnostech podpory aktivního otcovství, tak aktéři vyjádřili názor, že není problém u nás přijímat zahraniční zkušenosti, tedy modely, které byly úspěšně prosazeny v zahraničí. (Šechová 2014, Müller 2014), ale zdá se, že politická reprezentace prozatím nízké zapojení otců neidentifikovala jako tak významný problém, aby byl nutné dle jaké legislativní změny, vláda však deklarovala prosazování kroků vedoucích ke sloučení rodinného

a pracovního flivota, což m flé znamenat posun v této otázce. (echová 2014)

Zdá se tedy, flé p estofle zde máme subjekty, které problematiku nízkého zapojení otc do pé e identifikují, zatím se nacházíme ve fázi spí-e debat nad tímto problémem p edev-ím na úrovni Ministerstva práce a sociálních v ci, mezi samotnými stranami v Poslanecké sn movn se debata prozatím p íli- nerozvinula, p estofle vládní strany ve svém programu deklarují prosazování krok ke sla ování rodinného a pracovního flivota.

Pokud jde o jiné nefl legislativní prost edky, akté i na MPSV nejsou zcela jednotní. M fléme vid t dva názory, jeden íká, flé p ípadné legislativní zm ny by m ly jít ruku v ruce s nelegislativními prost edky podpory, flé kařdý má svou podstatnou roli. (echová 2014) Na druhé stran se objevil názor, flé nelegislativní prost edky mohou mít pouze roli dopl kového nástroje k p ípadné legislativní zm n a jejich význam sám o sob není p íli-významný. (Müller 2014)

Tím se dostáváme k aktér m, kte í se snaží prosazovat aktivní otcovství zdola. Jedná se p edev-ím o dv ob anská sdružení, která jsou v tomto ohledu neaktivn j-í - Ligu otev ených mufl a Sí mate ských center. Ob sdružení jifl m li a mají své projekty, které mají vést k podpo e otc jako primárních pe ovatel o dít .

Zajímavé je, flé pohled t chto sdružení je zásadní odli-ný od politických aktér . Jednak se snaží fungovat jako apolitická organizace (Talpa 2014), jednak mají výraznou d v ru v to, flé pro v t-í zapojení otc do pé e není nezbytn nutné prosazovat legislativní zm ny, ale snaha p ímo podporovat ty otce, kte í mají zájem pe ovat o dít , p ípadn s ním i z stat na rodi ovské dovolené a v t-í informovanost spolet nosti pom flé p ísp t ke zm n pohledu na pe ující otce a pom flé zvý-ít i po et otc jako aktivních pe ovatel o potomky. (Talpa 2014)

Evidentní snahou t chto sdružení je p sobit na konkrétní jedince, co znamená vést ur itou osv tu, která podpo í otce, kte í sami cht jí o dít pe ovat více, nefl je v sou asnosti obvyklé a také najít ty zam stnavatele, kte í jsou ochotni takovým jednotlivc m pomoci. Jedná se tedy o vyufllívání zcela odli-ných nástroj , což samoz ejm souvisí s tím, jaké podmínky mají ob anská sdružení pro prosazování

svých cíl .

Pokud tyto dvě cesty (shora a zdola) porovnáme, tak samozřejmě výhodou prosazování shora je, že politika má okamžitý účinek a my jsme poměrně rychle sledovat, zda plynule pohládanou změnu, zatímco u prosazování zdola, jako je osvětlení a podpora občanských aktivistů neprodukuje okamžité výsledky a jedná se spíše o pozvolné kroky, které mají společně s jakýmžto soběstačným směřováním.

Zdá se tedy, že pokud zde máme dostatek významných skupin aktérů, které nedostatečné zapojení občanských do politiky problematizují (MPSV, vláda, některé politické strany, občanská sdružení), jsou různé situace nespouštějí výraznější podpora aktivního občanství, jak je tomu v jiných zemích. Nejvýraznější podporu máme očekávat od občanských sdružení, na politické úrovni se zatím nacházíme hlavně v procesu analýzy různých situací a neřeší se otázka konkrétních opatření, které by aktivní občanství podporovaly.

Podívejme se tedy na důvod, proč tomu tak v současné době je. První důvod vidím v tom, že projekt "Táto, jak na to?" byl ojedinelou snahou, na kterou nebylo dále navázáno. Přitom právě v tomto projektu došlo k prvnímu výraznému vytvoření koalice aktérů, kdy spolupracovalo občanské sdružení Liga otevřených mužů a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Po skončení projektu však nedošlo k žádným navazujícím krokům, takže spolupráce opět ochabla a celá problematika se přesunula zpět do ústraní.

Druhou příčinou je, že pokud zde existuje poměrně dost subjektů, které se problémem malého zapojení občanských do politiky zabývají, s výjimkou projektu "Táto, jak na to?" nevznikla velká koalice aktérů, která by problém zviditelnila. Pozitivní posun je však nepochybně v tom, že jsou různé subjekty zastoupené v Radě vlády pro rovné příležitosti mužů a žen a předsedkyně Stálé komise pro rodinu, národnostní menšiny a rovné příležitosti v rozhovoru deklarovala, že chce problematiku široce diskutovat (Maxová 2014). V současnosti je však příliš brzy hodnotit, zda se tyto kroky uskuteční a co případně přinesou, protože jsme se v posledních měsících nacházeli ve stavu vytváření nové vlády, která se od začátku roku 2014 postupně usazovala a bylo tak příliš brzy na konkrétní kroky.

T etím d vodem, který m fle rovn fl poukazovat na to, pro se v eské republice nevytvo ila velká koalice aktér prosazující aktivní otcovství, pak m fle být ten, fle státní subjekty, jako je MPSV, zkoumá celou problematiku z jiného úhlu pohledu nejl ob anská sdružení. Z rozhovor na MPSV se totiž zdá, a to je v souladu s programovým prohlá-ením vlády, fle celé téma aktivního otcovství je primárn sledováno v kontextu sla ování rodinného a pracovního flivota, kdy se v první ad diskutuje o tom, jak usnadnit flenám spojení pé e a práce, nap íklad v dob , kdy se vrací po rodi ovské dovolené na pracovní trh. A v t-í zapojení otc je jednou z cest, jak toho dosáhnout, je tedy afl sekundárním prvkem, který je sledován.

Rodinná politika, vzhledem ke svému nastavení dlouhé rodi ovské dovolené a p ísp vk m spojeným s pé í o dít , se snaží udržet pé i o dít uvnit rodiny, nese tedy rysy familialistického pojetí politiky. Zm nu tohoto pojetí akté i v rozhovorech nijak nezmi ovali, m fleme tedy p edpokládat, fle familialismus bude v na-í politice i nadále uplat ován. Vzhledem k tomuto pojetí politiky, pokud by se státní orgány rozhodly zavést opat ení k v t-í podpo e aktivního otcovství u nás, muselo by dojít ke zm n nastavení systému rodi ovské dovolené, p ípadn zavedení otcovské dovolené. P estofle v-ak akté i asto nedostate né zapojení otc do pé e problematizují, v sou asné dob se spí-e analyzuje problematika rodiny a o fládných konkrétních opat eních se v rámci moci výkonné, ani zákonodárné nediskutuje.

Z pohledu teorie koalic aktér m fleme íci, fle k v t-ímu posunu po projektu "Táto, jak na to?", kde do-lo ke spolupráci Ligy otev ených mufl s MPSV, nedo-lo z toho d vodu, fle se doposud nevytvo ila dostate n silná koalice aktér , která by aktivní otcovství podporovala. V sou asnosti je jedinou formou spolupráce na úrovni Rady vlády pro rovné p íleflitosti mufl a flen, kde jsou zástupci MPSV, zástupci ob anských sdružení i akademi tí pracovníci a jedná se v sou asnosti o nejvýznamn j-í formu spolupráce.

Tuto spolupráci chce podle svých slov dále roz-ít Radka Maxová, která v provedeném rozhovoru potvrdila, fle plánuje v rámci Stálé komise pro rodinu, národnostní men-iny a rovné p íleflitosti spolupracovat s dal-ími institucemi a organizacemi (Maxová 2014), což by mohlo op t p ísp t k v t-ímu zájmu o otázku zapojení otc do pé e o dít . To m fle zna it, fle se op t zvy-uje snaha o v t-í

spolupráci aktér , což by mohlo v konečném důsledku vést právě k vytvoření v této koalici aktér , která by společně aktivní otcovství prosazovala, ale tento vývoj samozřejmě nejde s určitostí odhadnout.

To znamená, že v současnosti nejsou podmínky pro to, aby došlo v nejbližší době prosazení nějakého legislativního návrhu na podporu aktivního otcovství, to bude dále podporováno především prostřednictvím občanským sdružení. Problém je zejména v tom, že státní orgány v současnosti především celou problematiku teprve analyzují a ještě se nedostalo do fáze, kdy by se dalo hovořit o přípravě konkrétních opatření. Jak však bylo již dříve řečeno, poté, co došlo k vytvoření nové vlády a nových orgánů na úrovni Poslanecké sněmovny, se nyní objevují záměry vytvořit další spolupráci, v jejímž středem by byla Stálá komise pro rodinu.

Jako pozitivní z hlediska podpory aktivního otcovství však musíme vnímat fakt, že aktéři si tento problém uvědomují, protozatím se však nacházíme pouze na počátku zkoumání problému. Vzhledem k tomu, že se také objevují další snahy o spolupráci mezi jednotlivými aktéry, můžeme očekávat, že pokud bude vývoj pokračovat současným trendem, mohlo by dojít k prosazení dalších kroků na podporu aktivního otcovství.

11. Reflexe

Rodinná politika obecně je podle mého názoru poměrně atypická a je z velké části zalafená na určitých hodnotách, které jsou s rodinou spojeny. To je také důvod, proč jsem vycházel z teorie koalic aktérů, zdálo se mi, že aktéři nemusí být ať takto motivováni materiálními zájmy, ale jejich názory a cíle mohou být spíše určeny jejich postoji a přesvědčeními. Na tom byly zalafeny i provedené rozhovory, které měly poskytnout více informací o zkoumaném problému.

Krátce po začátku sběru dat bylo zřejmé, že se práce neobejde bez provedení několika rozhovorů s aktéry. Obecně se dá říci, že z dokumentů na úrovni vlády, MPSV a politických stran, nebylo zcela zřejmé, jaké postoje tyto subjekty zauímají, a ušl byl problém v nedostatku dostupných dokumentů, nebo jejich příliš obecné formulaci.

Brzy bylo tedy zřejmé, že práci bude nutné zalafit z velké části na informacích, které poskytnou respondenti v rozhovorech. I přes to, které komunikační problémy se však podařilo provést osm rozhovorů se zástupci klíčových subjektů. Jedinou výjimkou je SSD, kdy se nepodařilo rozhovor uskutečnit, protože došlo k oslovení zástupce strany. Na druhou stranu Lucia Zachariášová (2014) zmínila, že zástupci na MPSV jsou vlastně zastánci toho, kdo vládne, MPSV tedy prezentuje politiku vlády, potažmo vládních stran, což do určité míry odstraňuje problém neuskutečnění rozhovoru s aktérem z SSD.

Behem práce muselo také dojít k reformulování výzkumného cíle a otázek, protože bylo evidentní, že situace v České republice je tak nedospělá do bodu, kdy by se dalo diskutovat o konkrétních návrzích. Jistou komplikací bylo také to, že na začátku roku 2014 vznikla nová vláda, první polovina tohoto roku byla tedy spíše ve znamení usazování se na jednotlivých pozicích a vytyčování směrů, jakým se ubírat.

Na práci bude určitě možné v budoucnu dále navázat, zejména s ohledem na to, zda dojde k vytvoření nějaké velké koalice aktérů, bude také možné dále sledovat to, jakým způsobem se bude vyvíjet sledování problematiky aktivního otcovství zejména na MPSV, případně na úrovni vlády a politických stran.

Závěr

Tato práce si měla dva hlavní cíle: popsat postoje aktérů rodinné politiky ke konceptu aktivního otcovství a diskutovat, jak je možné dále aktivní otcovství podporovat. Ukázalo se, že v současné době podstatná část aktérů problematizuje obecně malé zapojení otce do péče o dítě. Za takové subjekty je možné označit Ministerstvo práce a sociálních věcí, občanská sdružení Liga otevřených mužů a Síť mateřských center. Politické strany zastoupené v Poslanecké sněmovně, Stálá komise pro rodinu a případně vláda pak jsou ve svých prohlášeních opatrnější, pokud se této problematice věnují, tak se obecně jedná spíše o problematiku sloučení pracovního a rodinného života, nežli přímo aktivní otcovství, které je spíše sekundární záležitostí. Obecně je však možné říci, že aktéři vyjadřují konceptu aktivního otcovství podporu, zatím se však nacházíme spíše ve fázi identifikace a formulace problému a doposud nedošlo k vytvoření v této koalici aktérů, která by aktivní otcovství dlouhodobě a stabilně podporovala.

Zástupci klíčových subjektů v této věci vyjádřili konceptu aktivního otcovství podporu. To znamená, že podporu aktivního otcovství máme označit za poměrně širokou. Aktéři, kteří by aktivní otcovství podporovali, zároveň problematizovali nízké zapojení otce do péče, určitá odlišnost však panovala v otázce na nízký počet mužů na rodičovské dovolené, kdy z rozhovoru na MPSV vyplynulo, že to jde ruku v ruce s obecně nízkým zapojením otce (Zachariášová 2014), zatímco zástupce Ligy otevřených mužů uvedl, že fakt, že muži nejdou na rodičovskou dovolenou, nemusí být považováno za problém. (Talpa 2014) To podle mého názoru do značné míry souvisí s tím, jaké prostředky pro podporu aktivního otcovství mají tyto aktéři k dispozici.

Doposud jedinou formou spolupráce byla ta na projektu "Táto, jak na to?", kdy se na projektu podílelo MPSV společně s Ligou otevřených mužů, zástupci různých institucí a organizací jsou také obsaženi v Radě vlády pro rovné příležitosti mužů a žen. Problém je obecně v tom, že na úrovni moci zákonodárné a výkonné se debatuje spíše nad postavením žen v souvislosti s mateřstvím a rodičovstvím, což je primárně řešená problematika a zapojení otce do péče je spíše až sekundární, kdy je bráno jako možnost, jak ulevit matce od rodičovských povinností. To je možné vnímat jako důvod, proč nebylo na této úrovni aktivní otcovství dále prosazeno.

Pokud bychom měli debatovat o tom, jak je možné aktivní otcovství dále podporovat, v případě prosazování zdola se zdá, že občanská sdružení využívají ty dostupné prostředky, které mohou. Na úrovni volených a jmenovaných politických zástupců pak může dojít ke změně teprve tehdy, kdy dojde k větší spolupráci mezi aktéry, tedy vytvoření větší koalice, která se pokusí aktivní otcovství více prosadit, protože problematika aktivního otcovství je na této úrovni sice aktéry často problematizovaná, ale vzájemná diskuze a spolupráce zatím na toto téma neprobíhá.

Zdroje

Literatura

BLUM, Sonja. ERLER, Daniel. *Germany* [online]. 2013 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Country_notes/2013/Germany.FINALcitation.pdf

BRANDTH, Berit. KVANDE, Elin. *Norway* [online]. 2013 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Country_notes/2013/Norway.FINALcitation.pdf

SSD. 2013. *Prosadíme dob e fungující stát: Volební program SSD* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-parlamentu-ceske-republiky-2013/>

DUVANDER, Ann-Zofie. HAAS, Linda. *Sweden* [online]. 2013 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Country_notes/2013/Sweden.FINALcitation.pdf

ESPING-ANDERSEN, Gøsta. *Social Foundations of Post-Industrial Economies*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

EYDAL, Guðný Björk. GÍSLASON, Ingólfur V. *Iceland 2012 - Revised law on paid parental leave* [online]. 2013 [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://thjodmalastofnun.hi.is/sites/thjodmalastofnun.hi.is/files/skrar/eydal_and_gislas on-_paid_parental_leave_in_iceland-_2012_dvelopmen__ts-1.pdf

HOWLETT, Michael. RAMESH, M. PERL, Anthony. *Studying Public Policy: Policy Cycles & Policy Subsystems*. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-542802-5.

JAMES, Simon. 1993. The Idea Brokers: The Impact of British Think-Tanks on British Government. in HOWLETT, Michael. RAMESH, M. PERL, Anthony. *Studying Public Policy: Policy Cycles & Policy Subsystems*. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-542802-5.

JANOŮTKOVÁ, Klára. Krkav í matky?. in NESEHNUTÍ. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 2008. s. 42-48. ISBN 978-80-903228-9-1

JELÍNKOVÁ, Marie. P ípadová studie. in NEKOLA, Martin. GEISLER, Hana. MOURALOVÁ, Magdalena eds. *Sou asné metodologické otázky ve ejné politiky*. Praha: Karolinum, 2011. s. 194-220. ISBN 978-80-246-1865-4.

KDU- SL. 2013. *Obnovíme spole né zdan ní manžel a zvý-íme slevu na dani za dít* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://volby.kdu.cz/volebni-program/rodice.aspx#.U2epVv12FCg>

KUNDRA, Lucie. *Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství*. Praha: ProEquality, 2009. 40 s. ISBN 978-80-87110-4-0.

KS M. 2010. *Otev ený volební program pro KS M pro volby do PS P R 2010* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.kscm.cz/viewDocument.asp?document=5481>

LEITNER, Sigfried. *Varieties of familialism: The caring function of the family in comparative perspective*. *European Societies*, 2003, 5(4). s. 353-375.

Liga otev ených mufl . 2014a. *Muflí um jí o d ti pe ovat - a d lají to po svém* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://ilom.cz/temata/aktivni-otcovstvi/>

Liga otev ených mufl . 2014b. *Záv re ná zpráva z kvantitativního výzkumu Táta na plný úvazek* [online]. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.tatanaplnyuvazek.cz/wp-content/uploads/2013/09/Kvantitativn%C3%AD_v%C3%BDzkum_TP%C3%9A_v%C3%BDsledky.ppt

MOISAN, M. Les hommes et le congé parental: une recension des principaux résultats de recherche. in MA ÍKOVÁ, Hana. RADIMSKÁ, Radka. *Podpora vyuffívání rodi ovské dovolené muflí*. Sociologický ústav AV R, 2003.

MPSV. 2013a. *Pracovní skupina muflí a rovnost fien a muflí* [online]. 2013-02-08 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14572>

MPSV. 2013b. Stídání rodičů a hem mateřské dovolené dle dumfinanci.cz. *Stídání rodičů a hem mateřské dovolené (dumfinanci.cz)* [online]. 2013-11-26 [cit. 2014-04-29]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/16786>

MPSV. 2014a. *Oddělení rovných příležitostí mužů a žen* [online]. 2014-01-17 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/12162>

MPSV. 2014b. *Rodičovská dovolená v režii otce? Zkušenost, která stojí za to* [online]. [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17476/tz_120314a.pdf

NESEHNUTÍ. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 2008. 63 s. ISBN 978-80-903228-9-1.

ODS. 2013. *Volební program* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>

PFAU-EFFINGER, Birgit. The Modernization of Family and Motherhood in Western Europe. in CROMPTON, Rosemary. *Restructuring Gender Relations and Employment: The Decline of the Male Breadwinner*. Oxford: Oxford University Press, 2003. s. 60-79. ISBN 0-19-829608-8.

SABATIER, Paul A. *Theories of the Policy Process*. Colorado: Westview Press, 2007. ISBN 978-0-8133-4359-4

SOCIOWEB. *Navržené a schválené zákony dle předkladatele a funkčního období, Poslanecká sněmovna P R dle PSP R* [online]. [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/teorie/415_tab_1.JPG

STROPNIK, Nada. *Slovenia* [online]. 2012 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.leavenetwork.org/fileadmin/Leavenetwork/Country_notes/2012/Slovenia.FINAL.25may.pdf

TRNÍČKOVÁ, Iva. Aktivní otcové. in NESEHNUTÍ. *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí, 2008. s. 10-19. ISBN 978-80-903228-9-1

TOP 09. 2013. *Volební program 2013 do Poslanecké sněmovny* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: http://www.top09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslanecke-snemovny_894.pdf

VESELÝ, Arnoť. DRHOVÁ, Zuzana. NACHTMANNOVÁ, Marta. *Ve ejná politika a proces její tvorby. Co je špolicyõ a jak vzniká*. Praha: CESES FSV UK, 2005. 43 s. ISSN 1801-1519.

VLÁDA R. *Programové prohlá-ení vlády R* [online]. 2014-02-14 [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni-vlady-cr-115911/>

TÁTO, JAK NA TO?, © 2011. *Smysl a cíl projektu* [online]. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://www.tatojaknato.cz/zakladni-informace>.

YIN, Robert K. *Case Study Research: Design and Methods*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2003. ISBN 0-7619-2553-8.

Rozhovory

ECHOVÁ, Miroslava. 2014. Rozhovor s Miroslavou echovou, tajemnicí Pracovní skupiny mufli a rovnost fen a mufl . 25.2.2014.

HUBÁ KOVÁ, Gabriela. 2014. Rozhovor s Gabrielou Hubá kovou, poslankyní PS P R. 4.3.2014.

KOLÍNSKÁ, Rut. 2014. Rozhovor s Rut Kolínskou, prezidentkou Síť mate ských center. 6.3.2014

LANGTMADLOVÁ, Helena. 2014. Rozhovor s Helenou Lang-ádlovou, poslankyní PS P R. 26.2.2014

MAXOVÁ, Radka. 2014. Rozhovor s Radkou Maxovou, p edsedkyní Stále komise pro rodinu, národnostní men-íny a rovné p íleflitosti. 7.5.2014.

MÜLLER, Luká-. 2014. Rozhovor s Luká-em Müllerem, manaflerem projektu šTáto, jak na toõ. 27.2. 2014

TALPA, Luká-. 2014. Rozhovor s Luká-em Talpou, projektovým manaflerem Ligy otev ených mufli . 3.3.2014.

ZACHARIÁTMOVÁ, Lucia. 2014. Rozhovor s Luciou Zachariá-ovou (Odd lení rovných

p účinnosti mufl a fien na MPSV). 25.2.2014

Zákony

Zákon . 117/1995 Sb., o státní sociální podpo e

Zákon . 187/2006 Sb., o nemocenském poji-t ní

Zákon . 262/2006 Sb., zákoník práce